

JUSTITSMINISTERIET

Reform af den civile retspleje VIII

Syn og skøn

Betænkning nr. 1543

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2010

- 1513 Betænkning om optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager
- 1514 Betænkning om farlige hunde
- 1515 Betænkning om det videnskabetiske komitesystem i Danmark
- 1516 Betænkning om offentlige myndigheders offentliggørelse af kontrolresultater, afgørelser mv.
- 1517 Beretning om elektronisk aftaleindgåelse og handel
- 1518 Betænkning om ægtefælleskifter
- 1519 Betænkning om revision af dødsboskifteloven
- 1520 Betænkning om huseftersynsordningen
- 1521 Betænkning om insiderhandel
- 1522 Reform af den civile retspleje VI
- 1523 Betænkning om en fremtidig statsadvokatordning

2011

- 1524 Betænkning om revision af hundeloven
- 1525 Betænkning om konkurskarantæne
- 1526 Betænkning om tilhold, opholdsforbud og bortvisning
- 1527 Provstestillingen og provstiets funktion
- 1528 Betænkning om revision af reglerne om forkyndelse

2012

- 1529 Betænkning om PET og FE
- 1530 Reform af den civile retspleje VII
- 1531 Straffudmåling – samspillet mellem lovgiver og domstole
- 1532 Betænkning om indsamlinger
- 1533 Kommunale udgiftsbehov og andre udlignings spørgsmål
- 1534 Straffelovrådets betænkning om seksualforbrydelser
- 1535 Gennemførelse af direktivet om bekæmpelse af forsinket betaling i handelstransaktioner
- 1536 Aftaler om transport af gods helt eller delvist til søs (Rotterdam-reglerne)

2013

- 1537 Ministrenes særlige rådgivere – et serviceeftersyn
- 1538 Afsættelse af borgmesteren og forberedelse af byrådsmøder
- 1539 Mobilitet og fremkommelighed i hovedstaden
- 1540 Gennemførelse af direktivet om forbrugerrettigheder
- 1541 Rapport fra tværministeriel arbejdsgruppe om revision af de danske visumregler
- 1542 Betænkning fra udvalg om erhvervsmæssig befordring i personbiler

Reform af den civile retspleje VIII

Syn og skøn

Afgivet af Retsplejerådet

Betænkning nr. 1543

København 2013

Reform af den civile retspleje VIII
Betænkning nr. 1543

Publikationen kan bestilles
via Justitsministeriets hjemmeside (www.jm.dk)
eller hos

Rosendahls – Schultz Distribution
Herstedvang 10
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 63 19 69
distribution@rosendahls.dk

ISBN:978-87-92760-57-9
ISBN: 978-87-92760-58-6 (e-udgave)
Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S
Pris: 100 kr. pr. bog incl. moms

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1	5
Indledning.....	5
1. Retsplejerådets kommissorium mv.....	5
2. Retsplejerådets sammensætning.....	6
3. Retsplejerådets arbejde.....	7
4. Oversigt over betænkningens indhold.....	8
5. Økonomiske og administrative konsekvenser af Retsplejerådets forslag.....	12
Kapitel 2	15
Gældende ret.....	15
1. Indledning.....	15
2. Gældende ret.....	16
2.1. Begæring om syn og skøn.....	16
2.2. Udmeldelse af skønsmænd.....	17
2.3. Udmeldelsesdekret og spørgsmål til skønsmanden.....	18
2.4. Skønsforretningen og skønserklæringen.....	19
2.5. Supplerende spørgsmål.....	20
2.6. Afhjæmning af skønsmanden.....	20
2.7. Nyt syn og skøn.....	21
2.8. Omkostninger ved syn og skøn.....	21
Kapitel 3	22
Fremmed ret.....	22
Kapitel 4	23
Tidligere overvejelser.....	23
Kapitel 5	27
Retsplejerådets overvejelser.....	27
1. Indledning.....	27
2. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i civile sager.....	27
2.1. Rettens beslutning om syn og skøn.....	28
2.2. Spørgsmålene til skønsmanden.....	29
2.3. Udpegningen af skønsmanden.....	31
2.4. Skønsforretningen.....	33
2.5. Udformningen af skønserklæringen.....	33

2.6. Supplerende spørgsmål til skønsmanden, når skønserklæringen er afgivet	33
2.7. Skønsmandens fremmøde i retten	34
2.8. Omkostningerne ved skønsforretningen	34
2.9. Nyt syn og skøn	35
3. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i straffesager	36
Kapitel 6.....	40
Lovudkast med bemærkninger	40
1. Lovudkast	40
2. Bemærkninger til lovudkastet	44

Kapitel 1

Indledning

1. Retsplejerådets kommissorium mv.

Ved brev af 21. januar 1998 har Justitsministeriet anmodet Retsplejerådet om at behandle et kommissorium af 19. januar 1998 om en generel reform af den civile retspleje. Kommissoriet er i sin helhed optrykt i kapitel 1, afsnit 1, i betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I.

I Retsplejerådets betænkning nr. 1401/2001 tilkendegav rådet, at bl.a. emnet syn og skøn, som er omfattet af kommissoriet, ville blive behandlet i en senere betænkning.

I tilknytning til aftalen om finansloven for 2012 blev det besluttet at igangsætte en række tværministerielle analysearbejder på domstolenes område. Analyserne skal afdekke mere langsigtede muligheder for bl.a. regelændringer og reformer i domstolssystemet, der understøtter effektiv opgavevaretagelse. Justitsministeriet har på den baggrund bl.a. nedsat Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene. Udvalget har efter sit kommissorium til opgave at komme med forslag til initiativer, der kan sikre en bedre og mere effektiv og fleksibel behandling af civile sager, herunder bl.a. i forhold til regelgrundlaget (retsplejeloven) samt arbejdsformen, opgavefordelingen mv. ved domstolene.

Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene har som led i sit arbejde bedt Retsplejerådet om at se på reglerne om syn og skøn i civile sager og sagkyndige erklæringer.

Det er Retsplejerådets opfattelse, at der i en lang række sager fortsat vil være brug for et institut som syn og skøn, og at der derfor kan være anledning til at se på, om brugen af dette institut kan gøres mere effektiv og mindre tids- og omkostningskrævende.

Det er endvidere Retsplejerådets opfattelse, at der er anledning til at overveje, om der skal være mulighed for andre former for beviser end syn og skøn i sager, hvor der er behov for sagkyndige vurderinger, f.eks. en udvidet brug af ensidigt indhentede sagkyndige erklæringer. En sådan udvidelse af mulighederne for sagkyndige beviser vurderes umiddelbart at være relevant i et mindre antal sager. Retsplejerådet finder desu-

den, at der er en række praktiske og principielle spørgsmål, som skal overvejes nærmere i den forbindelse.

Retsplejerådet har derfor behandlet visse spørgsmål vedrørende syn og skøn forlods med det sigte, at Retsplejerådets overvejelser om disse spørgsmål kan indgå i arbejdet i Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene, og Retsplejerådet har i august 2013 afleveret et notat om visse spørgsmål om syn og skøn i civile sager til udvalget.

Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene har behandlet Retsplejerådets notat og tilsluttet sig de forslag, som Retsplejerådet har fremsat i notatet.

Retsplejerådet har i notatet til Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene ikke behandlet reglerne om mulighederne for at afholde nyt syn og skøn eller reglerne om syn og skøn i straffesager. Efter at have afleveret notatet om visse spørgsmål om syn og skøn i civile sager til udvalget har Retsplejerådet imidlertid behandlet disse spørgsmål, og denne betænkning samler Retsplejerådets overvejelser og forslag om syn og skøn i civile sager og syn og skøn i straffesager.

Mulighederne for en videre anvendelse af andre sagkyndige beviser, sagkyndige vidner eller sagkyndige dommere og en eventuel udvidet brug af ensidigt indhentede erklæringer vil blive behandlet i en senere betænkning.

2. Retsplejerådets sammensætning

Retsplejerådet havde ved afgivelsen af denne betænkning følgende sammensætning:

Landsretspræsident Bjarne Christensen (formand)

Politidirektør Kim Christiansen

Advokat Karen Dyekjær

Kontorchef Cristina Angela Gulisano

Landsdommer Michael Kistrup

Retspræsident Henrik Linde

Direktør Charlotte Münter

Professor, lic.jur. Gorm Toftegaard Nielsen

Landsdommer Ole Græsbøll Olesen
Advokat Jens Rostock-Jensen
Statsadvokat Jens Røn
Professor, dr.jur. Eva Smith
Dommerfuldmægtig Emilie Therese Sylow
Professor, dr.jur. Erik Werlauff

Som sekretær for Retsplejerådet i forbindelse med denne betænkning har fungeret fuldmægtig Cecilie Maarbjerg Qvist.

3. Retsplejerådets arbejde

Retsplejerådet har som led i arbejdet med kommissoriet om en generel reform af den civile retspleje hidtil afgivet 7 delbetænkninger:

- Betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I (Instansordningen, byrettens sammensætning og almindelige regler om sagsbehandlingen i første instans)
- Betænkning nr. 1427/2003 om reform af den civile retspleje II (Offentlighed i civile sager og straffesager)
- Betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civile retspleje III (Adgang til domstolene)
- Betænkning nr. 1468/2005 om reform af den civile retspleje IV (Gruppesøgsmål mv.)
- Betænkning nr. 1481/2006 om reform af den civile retspleje V (Retsmægling)
- Betænkning nr. 1522/2010 om reform af den civile retspleje VI (Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Adhæsiionsprocessen))
- Betænkning 1530/2012 om reform af den civile retspleje VII (Midlertidige afgørelser om forbud og påbud)

Retsplejerådet har endvidere som led i arbejdet med kommissoriet om en generel reform af den civile retspleje afgivet 6 udtalelser:

- Udtalelse af august 1999 om Justitsministeriets udkast til ændring af retsplejelovent vedrørende behandling af retssager uden for retskredsen af lokalemæssige grunde (Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, side 188 ff)

- Udtalelse af 29. februar 2000 om Sølovsudvalgets forslag om ændring af reglerne om søforklaring (jf. Folketingstidende 2000-01, tillæg A, side 1695 f)
- Udtalelse af 2. december 2003 om en redegørelse om digital kommunikation med domstolene, som er afgivet af en arbejdsgruppe under Domstolsstyrelsen (Folketingstidende 2003-04, tillæg A, s. 6115 f)
- Udtalelse af 12. august 2004 om Advokatrådets redegørelse om en reform af voldgiftsloven (Folketingstidende 2004-05, tillæg A (2. samling), side 5333 ff)
- Udtalelse af 15. december 2008 om anvendelse af telekommunikation med bilde ved retsmøder om forlængelse af varetægtsfængsling (Folketingstidende 2008-09, tillæg A, side 4950)
- Udtalelse af 19. december 2012 om medieannonceringen af tvangsauktioner over fast ejendom

Retsplejerådet har behandlet emnet syn og skøn på 8 møder.

4. Oversigt over betænkningens indhold

Dette afsnit indeholder en oversigt over betænkningens kapitel 2-5. Betænkningens kapitel 6 indeholder Retsplejerådets lovudkast med bemærkninger.

Kapitel 2

Kapitel 2 beskriver gældende ret.

Afsnit 2.1 beskriver reglerne om begæring om syn og skøn. Afsnit 2.2 beskriver reglerne om udmeldelse af skønsmand. Afsnit 2.3 vedrører udmeldelsesdekretet og spørgsmål til skønsmanden. Afsnit 2.4 beskriver reglerne om skønsforretningen og skønserklæringen. Afsnit 2.5 vedrører muligheden for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden. Afsnit 2.6 beskriver reglerne om afhjæmning af skønsmanden. Afsnit 2.7 beskriver reglerne om nyt syn og skøn. Endelig beskriver afsnit 2.8 omkostningerne ved syn og skøn.

Kapitel 3

Kapitel 3 vedrører fremmed ret.

Retsplejerådet har indhentet oplysninger om reglerne om sagkyndige udtalelser og sagkyndige beviser i Norge, Sverige, Tyskland og England. Oplysningerne er navnlig indhentet til brug for rådets overvejelser om mulighederne for en videre anvendelse af andre sagkyndige beviser, sagkyndige vidner eller sagkyndige dommere, samt en eventuel udvidet brug af ensidigt indhentede sagkyndige erklæringer. Oplysningerne om fremmed ret gennemgås derfor ikke i denne betænkning, men vil blive gengivet i rådets kommende betænkning om disse spørgsmål.

Kapitel 4

Kapitel 4 referer overvejelserne i Retsplejerådets betænkning nr. 1401/2001 om syn og skøn.

Kapitel 5

Kapitel 5 indeholder Retsplejerådets overvejelser om ændring af reglerne om syn og skøn.

I *afsnit 2* overvejer Retsplejerådet syn og skøn i civile sager. Sigtet med Retsplejerådets forslag om syn og skøn i civile sager er især at skabe grundlag for en væsentlig hurtigere gennemførelse af et syn og skøn, således at sagsbehandlingstiden i sager med syn og skøn kan blive kortere, end det er tilfældet i dag.

Retsplejerådets forslag om syn og skøn i civile sager kan sammenfattes således:

Rettens beslutning om syn og skøn

Parterne skal som i dag fremsætte begæring om optagelse af syn og skøn over for retten. Som noget nyt foreslås, at vedkommende part i forbindelse med begæringen om syn og skøn alene skal fremsende en kort beskrivelse med angivelse af, hvad der er den overordnede ramme for det foreslåede syn og skøn. Det skal således angives, hvad genstanden for syn og skøn er, hvorfor der er behov for syn og skøn, og hvad det skal bevise. Derimod vil det ikke være et krav, at de konkrete spørgsmål, som vedkommende part i givet fald ønsker at stille til skønsmanden, sendes til retten, før denne har taget stilling til, om der er grundlag for at tillade afholdelse af syn og skøn. Spørgsmålene kan dog være vedlagt begæringen, da dette i visse situationer vil kunne være det

mest hensigtsmæssige og tidsbesparende.

En kopi af anmodningen om syn og skøn skal sendes til modparten. På baggrund af anmodningen om syn og skøn og en eventuel udtalelse fra modparten træffer retten beslutning om, hvorvidt der skal foretages syn og skøn.

Spørgsmålene til skønsmanden

Hvis retten træffer afgørelse om, at der skal foretages syn og skøn, skal parterne formulere spørgsmålene på baggrund af den overordnede ramme. Begge parter skal stille alle deres spørgsmål med det samme, og der behøver ikke være enighed om spørgsmålene. Den part, som har anmodet om syn og skøn, formulerer sine spørgsmål først og sender dem til modparten, hvis de ikke var vedlagt anmodningen om syn og skøn. Modparten stiller herefter sine spørgsmål. Retten kan alene afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence eller anmodningen om syn og skøn, eller som skønnes at være åbenbart overflødige, jf. retsplejelovens § 341. Endvidere kan retten afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

Spørgsmål til skønsmanden skal stilles ved brug af et særligt skema, der også indeholder plads til skønsmandens besvarelse af de enkelte spørgsmål. Der kan vedlægges bilag, genstande mv. til spørgsmålene.

Udpegningen af skønsmanden

Der foreslås ikke væsentlige ændringer i fremgangsmåden for udpegning af skønsmand eller betingelserne for, at en person kan udpeges til skønsmand.

Det foreslås, at retten skal sende begæringen og spørgsmålene til den skønsmand, som overvejes udpeget, og at skønsmanden herefter skal komme med et overslag over tid og pris, som forelægges parterne. På baggrund af parternes bemærkninger træffer retten afgørelse om udpegning eller ikke udpegning af den pågældende skønsmand. Det foreslås præciseret, at retten skal kunne afvise at udpege en skønsmand, som ikke kan løse opgaven inden for rimelig tid.

Skønsforretningen skal afholdes, og spørgsmålene besvares inden en frist fastsat af retten med udgangspunkt i skønsmandens overslag. Hvis fristen overskrides, skal skønsmanden redegøre for grunden hertil, og hvis overskridelsen kan bebrejdes skønsmanden, vil den kunne få konsekvenser for skønsmandens honorar. Overskrides fristen, og kan det ikke lægges til grund, at skønserklæringen herefter vil fremkomme inden en acceptabel tid, kan retten tilbagekalde udpegningen.

Udformningen af skønserklæringen

Der indføres krav om, at skønserklæringen skal udformes ved brug af den blanket, hvor spørgsmålene er indsat, og hvor der er plads til, at skønsmanden kan skrive sit svar. Der kan vedlægges bilag, genstande mv. til svarene.

Supplerende spørgsmål

Når skønserklæringen foreligger, har parterne som i dag mulighed for at stille eventuelle supplerende spørgsmål. Der forudsættes, at der kun undtagelsesvist vil blive mulighed for at stille supplerende spørgsmål mere end en gang, og det er retten, som træffer afgørelse om, hvorvidt de supplerende spørgsmål skal besvares, og i den forbindelse om de skal besvares skriftligt af skønsmanden eller mundtligt i forbindelse med fremmøde i retten.

Skønsmandens fremmøde i retten

Der vil som hidtil være mulighed for, at skønsmanden kan blive indkaldt til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen, og der foreslås på nuværende tidspunkt kun sproglige ændringer af reglerne herom.

Omkostningerne ved skønsforretningen

Skønsmanden skal som nævnt, inden han kan udpeges, komme med et prisoverslag. Den part, der har fremsat begæring om afholdelse af syn og skøn, hæfter for det samlede vederlag, mens den anden part hæfter for den del af vederlaget, der kan henføres til besvarelsen af de spørgsmål, som vedkommende har ønsket besvaret. Der indføres en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter partens rettergangsfuldmægtig også hæfter.

Retten kan bestemme, at parterne stiller sikkerhed for skønsmandens vederlag.

Når skønsforretningen er afsluttet, fremsender skønsmanden sit honorarkrav til retten. Honorarkravet skal begrundes, og hvis skønsmandens opgørelse af omkostningerne ved skønsforretningen afviger fra overslaget, skal skønsmanden særligt redegøre for grunden hertil. Retten indhenter parternes bemærkninger til kravet og fastsætter herefter skønsmandens vederlag på baggrund af kravet, det tidligere overslag og parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Nyt syn og skøn

Retsplejerådet foreslår ikke ændringer af den gældende bestemmelse om afholdelse af nyt syn og skøn.

Afsnit 3 indeholder Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i straffesager.

Retsplejerådet finder, at der fortsat er behov for at kunne anvende syn og skøn i straffesager.

Retsplejerådet finder, at de foreslåede regler om syn og skøn i civile sager i vidt omfang kan finde anvendelse også i straffesager, men foreslår, at der for så vidt angår begæringen om syn og skøn, spørgsmålene til skønsmanden, supplerende spørgsmål efter skønserklæringens afgivelse og afhjemlingen af skønsmanden skal gælde særlige regler i straffesager.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser af Retsplejerådets forslag

Retsplejerådet har ikke belyst de økonomiske konsekvenser af rådets forslag om syn og skøn i civile sager, idet rådet finder, at den nærmere vurdering heraf bør ske i lyset af, hvad Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene i øvrigt foreslår om behandlingen af civile sager.

I forhold til Retsplejerådets forslag om syn og skøn i straffesager anvendes syn og skøn, som det vil fremgå, meget sjældent i straffesager, og der tilsigtes med Retspleje-

rådets forslag ingen ændringer heri. Det er derfor rådets umiddelbare vurdering, at de økonomiske konsekvenser heraf må forventes at blive meget begrænsede.

Justitsministeriets repræsentant har taget forbehold for, at der skal ske en afklaring af de økonomiske konsekvenser af forslaget, før lovforslag kan fremsættes for Folketinget.

København, november 2013

Bjarne Christensen
(formand)

Kim Christiansen

Karen Dyekjær

Cristina Angela Gulisano

Michael Kistrup

Henrik Linde

Charlotte Münter

Gorm Toftegaard Nielsen

Ole Græsbøll Olesen

Jens Rostock-Jensen

Jens Røn

Eva Smith

Emilie Therese Sylow

Erik Werlauff

Cecilie Maarbjerg Qvist

Kapitel 2

Gældende ret

1. Indledning

Retsplejeloven indeholder i kapitel 19 regler om syn og skøn.

Syn og skøn anvendes, når der i forbindelse med en retssag opstår spørgsmål, hvis besvarelse kræver en særlig sagkundskab, som en dommer ikke er i besiddelse af. I sådanne tilfælde kan det være nødvendigt at få en fagperson til at bedømme forholdene.

Syn og skøn er således en del af bevisførelsen i sagen og indebærer, at en fagperson – en skønsmand – af retten anmodes om at besvare nogle spørgsmål f.eks. i tilknytning til sagens genstand. Skønsmanden foretager en såkaldt skønforretning, ofte i forbindelse med en besigtigelse, og denne kombineres herefter med en faglig vurdering af de foreliggende spørgsmål. Skønsmanden kan ikke tage stilling til retlige spørgsmål.

Da syn og skøn er et led i bevisførelsen, forudsætter afholdelse af syn og skøn, at der er uenighed mellem parterne om, hvad der kan lægges til grund med hensyn til sagens faktiske forhold.

Syn og skøn anvendes i en lang række forskellige sager, og den genstand mv., som der skal foretages syn og skøn over, kan derfor være af meget forskellig karakter.

Syn og skøn kan også finde sted som led i isoleret bevisoptagelse, jf. retsplejelovens § 343, f.eks. for at få afklaret, om der er grundlag for en retssag, eller hvis der er risiko for, at den genstand, som der skal foretages syn og skøn i forhold til, vil forringes eller på anden måde ændres, men som regel finder syn og skøn sted efter, at en retssag er anlagt. Efter skatteforvaltningslovens § 47 finder retsplejelovens § 343 tilsvarende anvendelse, når sagen er indbragt for skatteankenævnet eller Landsskatteretten, eller når Skatterådet har tilladt, at der afholdes syn og skøn i en sag, der forelægges for rådet til afgørelse.

Reglerne i retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn gælder både i civile sager og i straffesager, men syn og skøn anvendes sjældent i straffesager.

Det kan skyldes de forskelle, der er mellem civile sager og straffesager, dels i forhold til parternes rådighed over sagen, dels i forhold til, hvem der har ansvaret for at oplyse sagen. Endelig kan det skyldes, at syn og skøn ikke så tit vil være egnet til at belyse det spørgsmål, som bevisførelsen i straffesager vedrører.

I civile sager gælder således forhandlingsmaksimen i retsplejelovens § 338, hvorefter sagen bliver afgrænset af parternes påstande og anbringender. I straffesager gælder derimod officialmaksimen og den materielle sandheds princip, ligesom anklagemyndigheden efter retsplejeloven skal være objektiv og har pligt til ikke blot at påse, at strafskyldige drages til ansvar, men også at forfølgning af uskyldige ikke finder sted.

I civile sager er det parterne, som hver især tilvejebringer beviserne, mens det i straffesager som altovervejende hovedregel er politiet og anklagemyndigheden, der tilvejebringer beviserne. Dette hænger sammen med, at det er politiet, der foretager efterforskningen, og at det er anklagemyndigheden, som har bevisbyrden i sagen.

2. Gældende ret

Retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn gælder som nævnt både i civile sager og i straffesager. Der findes dog i kapitlet både bestemmelser, som alene finder anvendelse i civile sager, og bestemmelser, som kun finder anvendelse i straffesager.

2.1. Begæring om syn og skøn

Afholdelse af syn og skøn i en civil sag sker på baggrund af en begæring fra den part, som har brug for erklæringen for at løfte sin bevisbyrde. Retten kan dog efter retsplejelovens § 339, stk. 3, opfordre en part til bl.a. at tilvejebringe syn og skøn, når sagens faktiske omstændigheder uden sådan bevisførelse ville henstå som uvisse.

Begæringen om syn og skøn fremsættes over for retten, som afgør, om den kan tages til følge, jf. retsplejelovens § 196. Inden retten træffer afgørelse, skal modparten have lejlighed til at udtale sig om begæringen. Spørgsmålet vil som udgangspunkt blive drøftet på et forberedende møde, jf. herved retsplejelovens § 353, stk. 1, nr. 13. Hvis parterne er enige om, at der skal foretages syn og skøn, vil retten normalt tage begæringen til følge, medmindre der er tale om overflødig bevisførelse, jf. retsplejelovens § 341. Er der uenighed om, hvorvidt der skal afholdes syn og skøn, træffer retten afgø-

relse herom. En afgørelse herom truffet af en byret kan kæres til landsretten, jf. retsplejelovens § 389. Er afgørelsen truffet af landsretten i en sag, der behandles i landsretten i 1. instans, eller af Sø- og Handelsretten, kan kære dog kun ske med tilladelse af Procesbevillingsnævnet.

2.2. Udmeldelse af skønsmænd

Efter retsplejelovens § 196, stk. 1, udmelder retten en eller flere skønsmænd, når der i en civil sag eller i en straffesag fremsættes begæring om optagelse af syn og skøn, og begæringen tages til følge af retten. Typisk vil parterne selv komme med et forslag til, hvem der skal udpeges. I andre tilfælde anmoder retten en institution eller organisation om at bringe en egnet person i forslag. Endelig kan retten være behjælpelig, og nogle retter har forskellige lister over syns- og skønsmænd inden for bestemte fagområder.

Retsplejeloven opstiller en række betingelser for, hvem der kan udmeldes som skønsmænd. Efter § 196, stk. 2, kan personer, der bor uden for retskredsen, kun udmeldes af denne, når det er oplyst, at de er villige til at efterkomme udmeldelsen, eller når det findes nødvendigt, fordi der inden for retskredsen ikke findes sagkyndige personer, som kan benyttes, eller fordi den ting, der er genstand for forretningen, er uden for retskredsen. I praksis har denne bestemmelse og hensynet til, at personen bor inden for retskredsen, ikke større betydning.

Kun personer, som er uberygtede, kan udmeldes som skønsmænd, jf. retsplejelovens § 197, der endvidere henviser til inhabilitetsreglen i retsplejelovens § 60 med hensyn til afgørelsen af, om en person må handle som skønsmand.

Efter retsplejelovens § 198, stk. 1, er en person forpligtet til at modtage udmeldelse til skønsmand, hvis vedkommende ville være forpligtet til at vidne. Efter stk. 2 er der dog mulighed for, at visse personer kan fritages for denne pligt. I praksis udmeldes ikke personer, der ikke er villige til at påtage sig hvervet.

Efter retsplejelovens § 200 kan parterne gøre henstilling til retten om, hvem der skal vælges som skønsmand, men retten er ikke bundet af parternes henstilling. Retten meddeler inden udmeldelsen parterne, hvem der agtes udmeldt, og parterne får adgang til at udtale sig herom. Denne regel kan dog i straffesager tilsidesættes, når omstændighederne ikke tillader, at den iagttages.

Er parterne enige om en bestemt skønsmand, vil retten i civile sager normalt følge parternes indstilling.

Efter stk. 2 skal indsigelser mod skønsmanden gøres gældende straks ved udmeldelsen for at blive taget i betragtning, medmindre parten kan godtgøre, at han uden egen skyld har været ude af stand til at fremsætte dem tidligere. Indsigelser kan eventuelt fremsættes i et retsmøde. Retten træffer afgørelse om indsigelserne ved kendelse. Hvis indsigelserne tages til følge, kan kendelsen ikke kæres. Denne bestemmelse om tidspunktet for indsigelser i forhold til valget af skønsmand gælder kun i borgerlige sager.

Hvis syn og skøn vil medføre tilintetgørelse eller forandring af genstanden, skal en del af denne så vidt muligt holdes uden for undersøgelsen. Hvis det ikke kan lade sig gøre, bør der udmeldes mindst to syns- og skøns mænd, jf. retsplejelovens § 201, stk. 3.

Der udmeldes i praksis også (mindst) to syns- og skøns mænd, hvis der er behov for kendskab til forskellige fagområder ved besvarelsen af de stillede spørgsmål.

2.3. Udmeldelsesdekret og spørgsmål til skønsmanden

Skøns mænd udpeges ved et såkaldt udmeldelsesdekret. I civile sager skal det i udmeldelsesdekretet tydeligt angives, hvad der er skønsforretningens genstand og øjemed, jf. retsplejelovens § 201, stk. 1. Det er således her, det angives, hvad syn og skønnet angår, og hvilke spørgsmål der skal besvares af skønsmanden.

Spørgsmålene kan enten være stillet af parterne i fællesskab eller af en af parterne. Den part, som har begæret syn og skøn, udarbejder et såkaldt skønstema, hvori indgår spørgsmålene til skønsmanden, og modparten har herefter mulighed for at gøre indsigelser mod spørgsmålene eller få stillet supplerende spørgsmål. Alle relevante spørgsmål skal stilles med det samme, og begge parter skal angive, hvilke spørgsmål de ønsker stillet. Den part, som ikke har begæret syn og skøn, må således også stille sine spørgsmål med det samme.

Som det er fremgået, er det parterne og ikke retten, som stiller spørgsmålene til skønsmanden. Der er imidlertid i praksis ofte uenighed mellem parterne om formuleringen af spørgsmålene, og i disse tilfælde er det retten, der træffer afgørelsen om formuleringen. Byrettens afgørelse om at tillade eller afskære spørgsmål kan kæres til landsretten, jf. retsplejelovens § 389. Fastlæggelsen af, hvilke spørgsmål der skal stil-

les, kan derfor i nogle sager vare ganske lang tid.

Efter retsplejelovens § 201, stk. 2, foretages besigtigelsen i straffesager som udgangspunkt i et retsmøde. I nogle tilfælde kan retten dog i straffesager overlade til skønsmanden at foretage eller fortsætte besigtigelsen uden for et retsmøde. I disse tilfælde skal der i udmeldelsesbeslutningen eller begæringen eller under møde i retten gives skønsmanden sådan meddelelse om genstand og øjemed, som nævnt i stk. 1, samt anden anvisning, som er nødvendig. Hvis skønsmanden skal afgive en skriftlig erklæring, skal der i udmeldelsesbeslutningen eller begæringen eller i retsbogen forelægges dem bestemte spørgsmål til besvarelse.

Efter § 201, stk. 4, gælder, at de gældende regler om obduktionsforretninger bliver stående ved magt. Disse regler findes bl.a. i sundhedsloven.

Når spørgsmålene er formuleret, skal der udpeges en skønsmand, og herefter skal skønsforretningen foretages.

Efter § 203, stk. 1, skal udmeldelsesdekretet forkyndes for de udmeldte skøns mænd uden ophold. Denne regel er dog fra den 1. juli 2013 ændret til, at udmeldelsesdekretet uden ophold skal meddeles de udmeldte. Ændringen er sket i forbindelse med en generel revision af reglerne om forkyndelse mv.

2.4. Skønsforretningen og skønserklæringen

Skønsforretningen vil typisk omfatte en besigtigelse af den genstand mv., som der afholdes syn og skøn over. Efter retsplejelovens § 203, stk. 2, skal skøns mændene i borgerlige sager give parterne underretning om tid og sted for skønsforretningen, ligesom parterne skal have kopi af den skriftlige erklæring, jf. retsplejelovens § 204.

Parterne kan klage over skøns mændenes fremgangsmåde ved skønsforretningen til retten, jf. § 203, stk. 3, og retten kan pålægge skøns mændene at omgøre eller fuld-
stændiggøre forretningen.

Efter besigtigelsen skal skøns mændene udarbejde en skønserklæring, dvs. en skriftlig erklæring, som indeholder svar på de stillede spørgsmål, jf. retsplejelovens § 204. Der er ikke fastsat krav til indholdet eller udformningen af en skønserklæring, udover at den skal være skriftlig og indeholde en besvarelse af de stillede spørgsmål. Parterne i

civile sager skal som nævnt have kopi af den skriftlige erklæring, jf. retsplejelovens § 204.

I straffesager kan retten dog med hensyn til forklaring, som skal afgives under hovedforhandlingen, frafalde krav om skriftlig afgivelse.

Retsplejeloven indeholder ikke tidsmæssige rammer for syn og skøn, herunder for, hvornår skønsmanden skal svare, og retten må således fastsætte en frist for afgivelse af erklæringen.

En part kan gøre indsigelse mod udmeldelsen af en skønsmand, der ikke kan svare inden for rimelig tid, og retten kan nægte at udmelde en skønsmand, som først kan svare efter lang tid.

Skønsforretningen kan forsinkes både på grund af skønsmanden, men også på grund af parterne, som f.eks. skal give skønsmanden adgang til genstanden eller i øvrigt give skønsmanden oplysninger til brug for forretningen. Hvis en part er skyld i en sådan forsinkelse, at der ikke kan udarbejdes en syns- og skønserklæring, kan det evt. få processuel skadevirkning for denne. Hvis en parts forhold har ført til en fordyrelse af syns- og skønsforretningen, kan det indgå ved omkostningsfastsættelsen.

2.5. Supplerende spørgsmål

Der kan efter erklæringens afgivelse være behov for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden. I nogle tilfælde kan disse besvares under afhjemlingen, jf. nedenfor afsnit 2.6, men bør så stilles skriftlig på forhånd. Der kan også være tale om spørgsmål, som mere hensigtsmæssigt kan besvares skriftligt. Endelig kan der i nogle tilfælde være behov for afholdelse af yderligere besigtigelse.

Der kan stilles supplerende spørgsmål, hvis skønserklæringen eller omstændighederne i øvrigt giver anledning til det. Hvis et spørgsmål derimod burde have været stillet ved udmeldelsen af syn og skøn, kan det som udgangspunkt ikke begrunde, at der stilles supplerede spørgsmål. Fremgangsmåden ved supplerende spørgsmål svarer til den fremgangsmåde, der er beskrevet for så vidt angår de oprindelige spørgsmål.

2.6. Afhjemling af skønsmanden

Udover skønsærklæringen kan der være behov for at indkalde skønsmanden til afhøring i retten, en såkaldt afhjæmning af skønsmanden. Hvis parterne ønsker det, foretages der således afhøring af skønsmændene i retten, normalt i forbindelse med hovedforhandlingen. Skønsmænd afhøres efter reglerne om afhøring af vidner, dog kan skønsmændene overvære hinandens og vidners afhøring, og de kan også få lov til at rådføre sig med hinanden, inden de svarer, jf. retsplejelovens § 204, stk. 3.

Retten er ikke bundet af en skønsærklæring, men foretager også her en fri bevisbedømmelse.

2.7. Nyt syn og skøn

Efter retsplejelovens § 210 udelukker et syn og skøn ikke, at der kan foretages nyt syn og skøn over samme genstand, enten ved samme skønsmænd eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, ved andre skønsmænd. Begæring om nyt syn og skøn fremsættes ikke sjældent. Begæringen vil dog kun undtagelsesvist blive taget til følge. I stedet henvises parten i praksis ofte til at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden.

2.8. Omkostninger ved syn og skøn

Det er retten, som fastsætter skønsmændenes honorar, jf. retsplejelovens § 211.

Det fremgår af retsplejelovens § 311, stk. 1, at en part foreløbig skal betale de omkostninger, der er forbundet med processuelle skridt, som parten har foretaget eller anmodet om. Efter § 311, stk. 2, kan retten efter anmodning fra en part, der efter stk. 1 foreløbig skal betale omkostningerne ved et syn og skøn eller lignende, bestemme, at modparten foreløbig skal betale en del af omkostningerne, hvis modpartens spørgsmål til skønsmanden mv. i væsentlig grad har bevirket en forøgelse af omkostningerne.

Den part, som har begæret syn og skøn, hæfter for omkostningerne hertil. Efter fast praksis hæfter skønsrekvirentens advokat i civile sager også herfor. Omkostningerne fordeles ved afslutningen af sagen efter de almindelige regler om sagsomkostninger.

I straffesager fastsættes omkostningerne efter reglerne i retsplejelovens kapitel 91.

Kapitel 3

Fremmed ret

Retsplejerådet har indhentet oplysninger om reglerne om sagkyndige udtalelser og sagkyndige beviser i Norge, Sverige, Tyskland og England. Oplysningerne er navnlig indhentet til brug for rådets overvejelser om mulighederne for en videre anvendelse af andre sagkyndige beviser, sagkyndige vidner eller sagkyndige dommere og en eventuel udvidet brug af ensidigt indhentede sagkyndige erklæringer og gennemgås derfor ikke i denne betænkning.

Kapitel 4

Tidligere overvejelser

Retsplejerådet har i betænkning nr. 1401/2001 om instansordningen, byrettens sammensætning og almindelige regler om sagsbehandlingen i første instans i kapitel 8 om sagsforberedelsen i 1. instans omtalt bl.a. spørgsmålet om syn og skøn. I betænkningens afsnit 3.3 om afklaring med hensyn til bevisførelsen fremgår s. 274 f følgende:

”Hvis der skal afholdes syn og skøn eller i øvrigt indhentes sagkyndige erklæringer eller udtalelser fra organisationer eller myndigheder, må parterne allerede forud for mødet have fremsendt et udkast eller en skitse til de spørgsmål, der ønskes stillet. I enkle sager vil parterne ofte kunne nå at formulere præcise spørgsmål inden mødet, mens man i mere komplicerede sager må nøjes med en skitse over de spørgsmål, der ønskes stillet. Der vil i så fald på mødet blive fastsat en frist for fremsendelse af et udkast til de præcise spørgsmål.

Under alle omstændigheder bør spørgsmålene så vidt muligt endeligt fastlægges i umiddelbar forlængelse af det forberedende møde. På mødet bør man således søge at nå så vidt, at retten på grundlag af mødet og parternes supplerende skriftlige bemærkninger, som fremsendes inden en kortere frist (to-fire uger afhængig af sagens karakter), vil kunne træffe afgørelse herom.

For at undgå, at sagen trækker unødigt i langdrag, bør det være begge parter, der angiver, hvilke spørgsmål de hver især ønsker at stille til syns- og skønsmanden. Selv om det kun er den ene part, der har anmodet om syn og skøn, kan den anden part ikke blot vente og se, men må stille sine spørgsmål i første omgang. Et i øvrigt relevant spørgsmål, som kunne og burde have været stillet i forbindelse med udmeldelsen af syn og skøn, kan ikke begrunde, at der stilles supplerende spørgsmål til skønsmanden. At skønsmandens svar kan give anledning til at stille supplerende spørgsmål, som det ikke var muligt at forudse, er en anden sag.

Bortset fra tilfælde, hvor det ikke med rimelighed kunne forudses, at et givet spørgsmål burde stilles, vil der således indtræde præklusion ved udmeldelsen af syn og skøn. Der vil i den forbindelse gælde de sædvanlige regler om, at retten under visse betingelser kan tillade fremlæggelse – og dermed indhentelse – af nyt processtof trods indtrådt præklusion.

Hvis det kun er den ene part, der anmoder om syn og skøn, vil det fortsat være denne part, der i første omgang skal betale omkostningerne herved, mens den endelig fordeling sker ved sagens afslutning som led i rettens beslutning om sagsomkostningerne. Skønsrekvirenten bærer imidlertid både likviditetsbelastningen ved at skulle lægge ud og kreditrisikoen ved, at den anden part eventuelt ikke kan betale de sagsomkostninger, som vedkommende måtte blive pålagt.

Den anden part vil kunne stille supplerende spørgsmål, uden at dette har betydning for den umiddelbare hæftelse for skønsomkostningerne. Hvis den anden

parts spørgsmål vil medføre en væsentlig forøgelse af omkostningerne, bør skønsrekvirenten imidlertid kunne kræve, at den anden part hæfter for meromkostningerne. I så fald vil parterne i første omgang skulle betale hver deres del af skønsmarkostningerne, mens den endelige fordeling fortsat sker ved sagens afslutning.

Med hensyn til syn og skøn kunne det overvejes, om man allerede før det forbedrende møde skal indhente et forslag til, hvilken person eller hvilke personer der skal udmeldes, således at syn og skøn straks kan udmeldes. Hvis parterne er enige om, at der skal afholdes syn og skøn, vil dette være naturligt, da retten kun undtagelsesvis vil finde, at syn og skøn er uden betydning for sagen, når parterne i øvrigt er enige.

Hvis parterne ikke er enige om, at der skal afholdes syn og skøn, vil det derimod med det nuværende system for udmeldelse af syn og skøn næppe være hensigtsmæssigt på forhånd at indhente et forslag til syns- og skønsmand. Organisationerne udfører en del arbejde med at spørge de pågældende eksperter, om de har faglig kompetence i det pågældende spørgsmål, og om de i øvrigt kan og vil påtage sig opgaven, ligesom det kan virke uhensigtsmæssigt, at en ekspert bliver spurgt og måske nøje overvejer sin faglige kompetence og sin kalender, hvorefter syn og skøn afslås.

Om muligheden for, at de enkelte retter opbygger vejledende lister over egnede skønsmand, henvises til afsnit 3.4 om de tidsmæssige rammer for sagen.”

Af betænkningens afsnit 3.4 om de tidsmæssige rammer for sagen fremgår s. 276 ff fremgår følgende:

”Syn og skøn

I forbindelse med udmeldelsen af syn og skøn kan det være nødvendigt at spørge skønsmanden, hvor lang tid vedkommende forventer at skulle bruge for at svare, og skønsmanden bør i så fald eventuelt have spørgsmålene tilsendt før udmeldelsen. Retten kan imidlertid også have en generel aftale med en række skønsmand om, hvor lang tid en besvarelse vil tage i en typisk sag, og i så fald behøver skønsmanden ikke at modtage spørgsmålene før udmeldelsen.

En part vil efter omstændighederne kunne gøre indsigelse mod en foreslået skønsmand alene med den begrundelse, at skønsmanden ikke vil kunne svare inden for en rimelig tid, og retten vil også på eget initiativ kunne nægte at udmelde en skønsmand, som først vil kunne svare efter urimeligt lang tid. Det må ved udmeldelsen indskræpes over for skønsmanden, at fristen for at svare skal overholdes. Da fristen er fastsat på grundlag af oplysninger fra skønsmanden selv, bør skønsmanden for sit vedkommende være i stand hertil.

En skønsforretning kan imidlertid forsinkes på grund af en parts forhold. Der kan eksempelvis være tale om, at en part skal give skønsmanden en række oplysninger eller give skønsmanden adgang til at undersøge genstande i partens be-

siddelse. Hvis en part i et sådant tilfælde er skyld i en forsinkelse, bør forsinkelsen komme den pågældende til skade. Hvis et syn og skøn forsinkes så meget, at resultatet ikke foreligger inden den fastsatte frist eller i hvert fald i rimelig tid inden domsforhandlingen, må sagen i så fald afgøres uden syn og skøn. Fristen vil dog kunne forlænges (og domsforhandlingen om nødvendigt udskydes), hvis der foreligger en god begrundelse for forsinkelsen. Det manglende syn og skøn vil have fakultativ processuel skadevirkning for den part, der er skyld i forsinkelsen. Retten vil således kunne vælge at lægge modpartens fremstilling af de faktiske omstændigheder, som skulle belyses ved det pågældende syn og skøn, til grund.

Mindre drastiske sanktioner vil også kunne komme på tale. Hvis forsinkelsen består i, at den pågældende part uden rimelig grund afviser at deltage i skønsforretningen på de foreslåede tidspunkter, vil virkningen være, at skønsforretningen gyldigt kan gennemføres, uden at den pågældende part er repræsenteret. Hvis forsinkelsen kan indhentes ved, at skønsmanden arbejder hurtigere, vil den part, der er skyld i forsinkelsen, kunne pålægges endeligt at betale en eventuel ekstrabetaling i den anledning (eksempelvis ekstra rejseomkostninger eller ekstraomkostninger til fremmed medhjælp).

Tilbage bliver imidlertid en del tilfælde, hvor en forsinkelse af en skønsforretning skyldes enten skønsmanden eller tilfældige omstændigheder, som ingen kan siges at bære ansvaret for. I den situation vil risikoen for manglende bevis ikke med rimelighed kunne pålægges nogen af parterne, og man er nødt til at udsætte sagen.

Sådanne forsinkelser kan formentlig i et vist omfang forebygges ved, at de enkelte retter opbygger lister over egnede skøns mænd. Listen vil tjene til vejledning for retten og parterne ved valget af skønsmand i konkrete sager.

Listen vil ikke være bindende, og det står retten frit for at udpege en skønsmand, der ikke figurerer på listen. Ved valget af skønsmand vil det imidlertid være et lovligt kriterium, hvor stor sikkerhed der er for, at vedkommende vil overholde fristen for at svare. Alt andet lige kan retten derfor være tilbøjelig til at udpege en skønsmand fra listen snarere end en person, som retten ikke har nogen erfaringer med som skønsmand.

Supplerende spørgsmål til syns- og skønsmanden

I en række tilfælde vil en skønserklæring kunne give anledning til yderligere bevisførelse, navnlig i form af supplerende spørgsmål til syns- og skønsmanden. I mange sager vil de supplerende spørgsmål imidlertid kunne besvares mundtligt under domsforhandlingen, således at man sparer den tid, der medgår til en skriftlig besvarelse. Det vil imidlertid ofte være hensigtsmæssigt, at spørgsmålene *stilles* skriftligt, således at skønsmanden har mulighed for at overveje besvarelsen på forhånd.

Det vigtigste er at undgå døde perioder, hvor sagen ligger stille, uden at der sker noget. Man bør derfor fastsætte en realistisk frist både for, hvornår skønserklæ-

ringen skal foreligge, og for, hvornår parterne skal anmode om supplerende syn og skøn, hvis de ønsker det. Fristen bør være kort, normalt to-fire uger afhængig af skønstemaets og dermed skønserklæringens omfang, uanset at det kan være ganske tidskrævende at gennemgå en skønserklæring med henblik på at afgøre, om der bør stilles supplerende spørgsmål. Når der i forvejen er fastsat en frist for, hvornår skønserklæringen skal foreligge, og en frist to-fire uger senere for stillingtagen til, om der ønskes stillet supplerende spørgsmål, må parterne indrette sig på dette og således være parat til netop i den periode at sætte betydelige ressourcer ind på at gennemgå skønserklæringen.

Ønsker en part at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden, må parten inden den fastsatte frist for at anmode herom fremsende forslag til spørgsmål til retten og den anden part. Det vil bero på en konkret vurdering, om det er nødvendigt at afholde et møde, eventuelt et videomøde eller telefonmøde, til afgørelse af, om supplerende spørgsmål skal stilles, og i givet fald spørgsmålenes formulering. I nogle tilfælde vil retten hurtigt kunne træffe afgørelse på grundlag af parternes skriftlige indlæg, mens det i andre tilfælde kan være hurtigere at afholde et møde, navnlig hvis alternativet er, at parterne udveksler flere skriftlige indlæg, fordi der er behov for, at de kommenterer hinandens synspunkter. Det vil bero på spørgsmålenes karakter, om de mest hensigtsmæssigt kan besvares mundtligt under domsforhandlingen, eller om skønsmanden bør svare skriftligt.

Hvis tidspunktet for domsforhandlingen ikke allerede er fastsat, vil dette skulle ske i umiddelbar forlængelse af, at der stilles supplerende spørgsmål til skønsmandens skriftlige besvarelse. Det vil have undtagelsens karakter, at der bliver behov for yderligere supplerende spørgsmål, som ikke kan besvares mundtligt under domsforhandlingen. Planlægningen bør derfor bygge på, at forberedelsen slutter to-tre uger efter udløbet af fristen for at svare på de supplerende spørgsmål, således at parterne har mulighed for at indlevere et afsluttende processkrift indeholdende de eventuelle supplerende påstande og anbringender, som skønsmandens supplerende besvarelse giver anledning til.

Et sådant afsluttende processkrift skal kun indeholde eventuelle nye påstande eller anbringender (samt i givet fald give oplysning om, at tidligere fremsatte påstande eller anbringender frafaldes), og adskiller sig dermed fra de sammenfattende processkrifter, som omtales i *kapitel 9*, afsnit 3.3. En anden væsentlig forskel er, at et sådant afsluttende processkrift indgives, *inden* forberedelsen sluttes, hvorimod de nævnte sammenfattende processkrifter indgives *efter* forberedelsens slutning, hvor der som udgangspunkt ikke længere er adgang til at fremkomme med nye påstande, anbringender eller beviser.”

Kapitel 5

Retsplejerådets overvejelser

1. Indledning

I civile sager har Retsplejerådets overvejelser i første omgang taget sigte på reglerne for at igangsætte syn og skøn, herunder på formulering af de spørgsmål, der ønskes besvaret ved et syn og skøn, udpegningen af skønsmanden og udformningen af skøns-erklæringen, samt tidsforløbet og omkostningerne i forbindelse med syn og skøn.

Retsplejerådet har således endnu ikke overvejet mulighederne for en videre anvendelse af andre sagkyndige beviser, sagkyndige vidner eller sagkyndige dommere, ligesom en eventuel udvidet brug af ensidigt indhentede sagkyndige erklæringer heller ikke er behandlet. Disse emner vil blive behandlet i en senere betænkning.

Retsplejerådet har allerede nu behandlet reglerne om mulighederne for at afholde nyt syn og skøn for at undgå, at der mangler regler herom. Mulighederne for at afholde nyt syn og skøn forventes dog også drøftet af rådet i forbindelse med overvejelserne om en videre anvendelse af andre sagkyndige beviser mv., og rådets forslag i denne betænkning vil således eventuelt kunne blive suppleret, når disse overvejelser er tilendebragt.

Anmodningen fra Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene til Retsplejerådet om at se på reglerne om syn og skøn vedrørte i sagens natur kun reglerne om syn og skøn i civile sager, og Retsplejerådets forslag er derfor i første omgang udformet navnlig med henblik på anvendelse i civile sager, da syn og skøn her anvendes hyppigt. Retsplejerådet har imidlertid også overvejet reglerne om syn og skøn i straffesager. Dette er navnlig sket med henblik på at vurdere, i hvilket omfang rådets forslag vedrørende syn og skøn i civile sager vil kunne anvendes i straffesager.

2. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i civile sager

Det er den almindelige opfattelse i Retsplejerådet, at der i civile sager fortsat er behov for et institut som syn og skøn, og at der derfor er anledning til at se på, om brugen af dette institut kan gøres mere effektiv og mindre tids- og omkostningskrævende. Sigtet

med Retsplejerådets forslag om syn og skøn i civile sager er især at skabe grundlag for en væsentlig hurtigere gennemførelse af et syn og skøn, således at sagsbehandlingstiden i sager med syn og skøn kan blive kortere, end det er tilfældet i dag.

2.1. Rettens beslutning om syn og skøn

Retten træffer beslutning om afholdelse af syn og skøn på baggrund af en begæring fra en part. Retsplejerådet har i den forbindelse overvejet, hvordan det sikres, at retten har det bedst mulige grundlag for at tage stilling til en begæring om syn og skøn. Det er også væsentligt, at den part, som begærer syn og skøn, har gjort sig klart, om det er nødvendigt med syn og skøn for at løfte bevisbyrden i sagen, og på hvilken måde syn og skøn er relevant for sagen.

Retsplejerådet foreslår derfor, at en part, som vil begære syn og skøn, skal udforme en kort anmodning om syn og skøn til retten. I anmodningen skal det angives, hvad der er den overordnede ramme for det foreslåede syn og skøn. Det skal således angives, hvad genstanden for syn og skøn er, hvorfor der er behov for syn og skøn, og hvad det skal bevise.

Hvis parten allerede i forbindelse med en begæring om syn og skøn skal fremsende en sådan beskrivelse, vil rammerne for syn og skøn hermed på et tidligt tidspunkt kunne lægges fast, ligesom det bliver klargjort, hvad syn og skøn efter partens opfattelse kan bevise i sagen.

Begæringen om syn og skøn skal som nævnt være ganske kort og alene angive de overordnede rammer for syn og skøn. Det er således ikke nødvendigt, at begæringen indeholder spørgsmålene til skønsmanden, men den skal angive den ramme, inden for hvilken der senere vil blive stillet spørgsmål. I nogle sager, f.eks. sager med få spørgsmål, vil det dog kunne være hensigtsmæssigt og procesfremmende, hvis spørgsmålene er vedlagt begæringen.

Inden retten træffer afgørelse, skal modparten have lejlighed til at udtale sig om begæringen. På baggrund af begæringen og eventuelle bemærkninger træffer retten herefter afgørelse om, hvorvidt der skal foretages syn og skøn i sagen, og herefter skal parterne efter Retsplejerådets forslag formulere deres spørgsmål til skønsmanden.

Normalt vil en begæring om syn og skøn fremkomme i forbindelse med det forberede-

dende møde, jf. retsplejelovens § 353, efter, at det gennem svarskriftet er klarlagt, hvad der er bestridt, men i nogle tilfælde vil en begæring fremkomme allerede i forbindelse med stævningen. En begæring om syn og skøn kan dog også fremsættes på et senere tidspunkt under forberedelsen. Retsplejerådet finder det hensigtsmæssigt, at en begæring om syn og skøn fremkommer så tidligt som muligt under en sag. Retsplejerådet er bekendt med, at Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene bl.a. har behandlet spørgsmålet om, at parterne så tidligt som muligt skal indgå i drøftelser om sagen, herunder om muligheden for forlig.

2.2. Spørgsmålene til skønsmanden

Det er efter de gældende regler parterne og ikke retten, som stiller spørgsmålene til skønsmanden, og udgangspunktet er, at parterne skal være enige om formuleringen af spørgsmålene. Hvis parterne er uenige om formuleringen af et eller flere af spørgsmålene, er det retten, som træffer afgørelse om, hvordan spørgsmålet skal formuleres.

Der bruges i dag i nogle sager en del tid på at få formuleret spørgsmålene til skønsmanden, hvis parterne er uenige om et eller flere af de spørgsmål, som ønskes stillet. Det betyder, at sagsbehandlingstiden forlænges, ligesom byretten skal bruge tid og ressourcer på at afgøre disse uenigheder. Herefter kan byrettens afgørelser kæres til landsretten, hvilket yderligere er med til at forlænge sagsbehandlingstiden og øge resourceforbruget.

Retsplejerådet har derfor overvejet, hvordan processen med formulering af spørgsmål til skønsmanden kan forenkles.

Det er Retsplejerådets opfattelse, at der bør være en friere adgang for parterne til at stille spørgsmål til skønsmanden, således at det i stedet overlades til retten efterfølgende at vurdere både spørgsmål og svar, herunder relevansen af spørgsmålene, som led i den almindelige bevisvurdering af den foreliggende tvist. Det må antages at føre til en kortere sagsbehandlingstid, da der ikke skal bruges så lang tid på at formulere spørgsmålene, når parterne ikke skal være enige om disse. Samtidig skal retten ikke træffe afgørelse om formuleringen af spørgsmål, hvilket vil være resourcebesparende for især byretten. Endelig vil det betyde færre kæresager ved landsretterne.

Retsplejerådet foreslår derfor, at parterne som udgangspunkt hver især kan stille de spørgsmål, de ønsker, inden for den ramme, som retten har lagt til grund for det kon-

krete syn og skøn. Der må således ikke stilles spørgsmål, som ligger uden for den konkrete ramme for syn og skøn, skønsmandens faglige kompetence, eller som forudsætter, at skønsmanden skal udtale sig om spørgsmål, som det er retten, der skal tage stilling til, f.eks. om et forhold udgør en mangel i juridisk forstand. Der må heller ikke stilles spørgsmål, som på utilbørlig måde forsøger at lede skønsmandens svar i en bestemt retning. Herudover vil retsplejelovens § 341 om overflødig bevisførelse fortsat finde anvendelse, hvilket i praksis betyder, at der ikke må stilles åbenbart overflødige spørgsmål.

Retsplejerådet foreslår desuden, at spørgsmål kan stilles til skønsmanden, selv om parterne ikke er enige om spørgsmålene. Parterne skal derfor som udgangspunkt heller ikke kunne gøre indsigelse over for hinandens spørgsmål. Finder en part, at et spørgsmål er af en karakter, der betyder, at spørgsmålet ikke må stilles, jf. ovenfor, kan vedkommende part dog gøre indsigelse mod spørgsmålet og opfordre retten til at afvise spørgsmålet.

Retsplejerådet foreslår, at den part, som har begæret syn og skøn, enten samtidig med begæringen eller inden en frist, der som udgangspunkt bør sættes til 1-2 uger efter, at retten har truffet afgørelse om, at der skal foretages syn og skøn, skal sende sine spørgsmål til modparten og til retten. Fremsendelse af spørgsmålene samtidig med begæringen om syn og skøn vil navnlig være relevant i mindre komplicerede sager, eller i sager som forudsætter et begrænset antal spørgsmål.

Modparten skal herefter inden en frist sende sine eventuelle supplerende spørgsmål til parten og retten. Hvis spørgsmålene er sendt med begæringen, fastsættes fristen, når retten har truffet beslutning om syn og skøn. Modpartens frist vil som udgangspunkt have samme længde som fristen for den anden part, medmindre særlige forhold taler for en længere frist. Det kan være sager med et stort antal spørgsmål eller sager, hvor den, der har begæret syn og skøn, kan have haft lang tid til at forberede begæringen og sine spørgsmål, og hvor det efter sagens karakter kan forekomme rimeligt, at der (også) gives modparten lidt længere tid til at overveje og stille sine spørgsmål.

Hvis den anden parts spørgsmål giver anledning til yderligere spørgsmål fra en part, skal parten hurtigst muligt give besked herom til retten, som herefter fastsætter en frist for fremsendelse af disse spørgsmål.

2.3. Udpegningen af skønsmanden

Når der er truffet afgørelse om, at der skal afholdes syn og skøn, og parterne har formuleret deres spørgsmål, skal der udpeges en skønsmand.

Retsplejerådet foreslår ikke væsentlige ændringer i forhold til udpegningen af skønsmanden. Det vil således fortsat være retten, som udpeger skønsmanden, men parterne kan komme med forslag til, hvem der skal udpeges, eller retten kan anmode en institution eller organisation om at foreslå en egnet person. Som nævnt har nogle retter desuden forskellige lister over syns- og skønsmænd inden for bestemte fagområder.

Retten skal inden udpegningen meddele parterne, hvem der agtes udpeget, og give parterne mulighed for at udtale sig herom.

Retten kan udpege én eller flere skønsmænd. Flere skønsmænd udpeges i praksis bl.a., hvis der er forskellige fagområder, som skal vurderes. Retsplejerådet foreslår på nuværende tidspunkt ikke ændringer i praksis for, hvornår der udpeges mere end én skønsmand. Retsplejerådet foreslår desuden, at den gældende regel om, at der som udgangspunkt skal udpeges mindst to skønsmænd, hvis genstanden for syn og skøn vil blive ødelagt eller forandret af undersøgelsen, og det ikke er muligt at holde en del af genstanden uden for undersøgelsen, videreføres.

Retsplejerådet foreslår, at bestemmelsen om, at retten kun kan udpege personer, der bor inden for retskredsen, ikke videreføres, da den ikke i praksis har betydning i dag.

Retsplejerådet foreslår desuden, at bestemmelsen i retsplejelovens § 198, stk. 1, om, at enhver, der er forpligtet til at vidne, også er forpligtet til at modtage udmeldelse til skønsmand, ændres således, at det i stedet bliver muligt for retten at bestemme, at en person har pligt til at lade sig udpege som skønsmand.

Retsplejerådet foreslår endelig, at bestemmelserne i retsplejelovens § 197, stk. 2, § 198, stk. 2, og § 199, stk. 1 og 2, ikke videreføres, idet de ikke vurderes at have praktisk betydning.

Retsplejerådet foreslår herudover en sproglig modernisering af reglerne om, hvem der kan udpeges som skønsmænd.

Som efter de gældende regler kan kun personer, som er uberygtede, udpeges som skønsmænd, ligesom personer, som ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen efter § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, ikke må udpeges som skønsmænd. De øvrige personer nævnt i § 60 må kun udpeges, når det ikke er muligt at finde andre.

Retsplejerådet finder det vigtigt, at parterne på forhånd kender niveauet for omkostningerne ved at få foretaget syn og skøn. For at sikre, at skønsforretningen kan gennemføres inden rimelig tid, finder Retsplejerådet det desuden afgørende, at skønsmanden, inden vedkommende udpeges, redegør for, hvornår skønserklæringen kan foreligge. Det vil give retten eller parterne mulighed for at modsætte sig, at der udpeges en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid. Der indsættes i den forbindelse en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter retten kan afvise at udpege en skønsmand, der ikke kan svare inden rimelig tid.

Retsplejerådet foreslår derfor som noget nyt, at begæringen om syn og skøn samt spørgsmålene inden udpegningen af en skønsmand sendes til den person, som overvejes udpeget, og at vedkommende anmodes om et begrundet overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og møde i retten. Overslaget skal omfatte både skønsmandens honorar og eventuelle andre udgifter ved skønsforretningen.

Skønsmanden skal samtidig angive, hvornår skønserklæringen kan foreligge.

Det foreslås desuden, at parterne skal have lejlighed til at udtale sig om overslag over både tid og pris, inden retten udpeger skønsmanden.

Når retten har udpeget skønsmanden, sendes spørgsmålene til skønsmanden til besvarelse. Retten fastsætter i den forbindelse med udgangspunkt i skønsmandens overslag en frist for, hvornår skønserklæringen skal foreligge.

Hvis tidsfristen overskrides, skal skønsmanden redegøre for, hvad dette skyldes, og retten kan tillægge en overskridelse af fristen konsekvenser for skønsmandens honorar, medmindre forsinkelsen ikke kan bebrejdes skønsmanden, ligesom der indføres en adgang til, at retten kan tilbagekalde udpegningen, hvis fristen overskrides. Hvis retten tilbagekalder udpegningen, vil der normalt ikke være grundlag for at tillægge skønsmanden et honorar.

2.4. Skønsforretningen

Retsplejerådet foreslår ikke ændringer i forhold til fremgangsmåden i forbindelse med skønsforretningen. Skønsmanden skal således som i dag give parterne underretning om sted og tidspunkt for skønsforretningen.

Klage over fremgangsmåden ved skønsforretningen kan fremsættes over for retten, og retten kan pålægge skønsmændene at omgøre eller supplere forretningen.

2.5. Udformningen af skønserklæringen

Der er som nævnt ikke krav til, hvordan en skønserklæring skal udformes, bortset fra at den skal være skriftlig, og det vurderes umiddelbart, at skønserklæringen udformes ret forskelligt, og at det i visse tilfælde kan være tidskrævende for skønsmanden at formulere skønserklæringen.

Retsplejerådet foreslår derfor, at der indføres et krav om, at skønserklæringer skal udformes ved brug af en bestemt blanket, som udformes af Domstolsstyrelsen. Retsplejerådet foreslår, at blanketten udformes således, at parterne skal indføre spørgsmålene til skønsmanden i denne blanket, og at der efter hvert spørgsmål skal være et felt til skønsmandens svar, således at skønsmanden herefter blot skal føre sine svar ind i dette felt. Det bemærkes, at der naturligvis kan være forskel på længden af skønserklæringer, spørgsmål og svar, og at en sådan blanket naturligvis må udformes, så der tages højde herfor. Blanketten skal kunne udfyldes elektronisk.

Retsplejerådet foreslår desuden, at der indføres adgang for Domstolsstyrelsen til at fastsætte, at blanketten skal indsendes til retten i et særligt format, herunder digitalt.

2.6. Supplerende spørgsmål til skønsmanden, når skønserklæringen er afgivet

Muligheden for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden, når han har afgivet sin erklæring, er ikke reguleret i retsplejeloven, men der er i praksis adgang til at stille supplerende spørgsmål, som kan blive besvaret skriftligt eller i forbindelse med afhjæmningen.

Retsplejerådet finder, at muligheden for at stille supplerende spørgsmål, når skønserklæringen er afgivet, bør reguleres i retsplejelovens kapitel om syn og skøn, og fore-

slår i den forbindelse, at det skal være retten, som afgør, om der må stilles supplerende spørgsmål. Der skal som det klare udgangspunkt kun være adgang til at stille supplerende spørgsmål én gang i 1. instans. Dette bør normalt også gælde, hvis der under anke er anledning til at stille (yderligere) supplerende spørgsmål til den skønsmand, der har afgivet skønserklæring til brug for byrettens behandling af sagen.

Det foreslås, at anmodning om at stille supplerende spørgsmål og spørgsmålene skal sendes til retten og modparten inden en frist – normalt 14 dage – fastsat af retten.

Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt der kan stilles supplerende spørgsmål, og hvis spørgsmålene tillades, bestemmer retten, om de skal besvares skriftligt af skønsmanden eller mundtligt i forbindelse med afhjæmningen.

Alt efter omfanget af de supplerende spørgsmål kan det være relevant at overveje et fornyet pris- og tidsoverslag.

2.7. Skønsmandens fremmøde i retten

Retsplejerådet foreslår ikke ændringer i forhold til muligheden for, at skønsmanden kan blive indkaldt til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen, men alene en sproglig opdatering af reglerne herom.

2.8. Omkostningerne ved skønsforretningen

Udgifterne til syn og skøn, herunder skønsmandens honorar, kendes i dag ikke, når syn og skøn indledes. Retsplejerådet finder som nævnt ovenfor, at der af hensyn til parterne og med henblik på at synliggøre omkostningerne ved syn og skøn på et tidligt tidspunkt bør indføres et krav om, at en skønsmand – inden vedkommende udpeges af retten – skal komme med et skøn over sit honorar for at udføre opgaven samt øvrige udgifter ved skønsforretningen.

Det er efter de gældende regler som udgangspunkt den part, som begærer syn og skøn, der hæfter for omkostningerne hertil. Efter fast praksis hæfter skønsrekvirentens advokat også herfor. Det er Retsplejerådets opfattelse, at dette stadig skal gælde, og rådet foreslår, at der indsættes en bestemmelse herom i retsplejeloven. Advokatens risiko vil kunne begrænses, hvis der stilles sikkerhed over for advokaten, eller hvis retten bestemmer, at parten skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn. I lyset af

Retsplejerådets forslag om en friere adgang til at stille spørgsmål også fra modpartens side, foreslår rådet, at modparten (og dennes advokat) – således som det også forekommer i praksis i dag – ligeledes skal hæfte for omkostninger ved syn og skøn, men kun for den del af omkostningerne, der kan henføres til besvarelsen af de spørgsmål, som vedkommende part har ønsket selv at stille.

Retten kan bestemme, at parterne skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn.

Der foreslås ikke ændringer i retsplejelovens § 311, hvor det efter stk. 1 gælder, at enhver part foreløbig skal betale de omkostninger, der er forbundet med processuelle skridt, som parten har foretaget eller anmodet om. Efter stk. 2 i bestemmelsen kan retten dog efter anmodning fra en part, der efter stk. 1 foreløbig skal betale omkostningerne ved et syn og skøn eller lignende, bestemme, at modparten foreløbig skal betale en del af omkostningerne, hvis modpartens spørgsmål til skønsmanden mv. i væsentlig grad har bevirket en forøgelse af omkostningerne.

Når skønsforretningen er afsluttet, fremsender skønsmanden sit honorarkrav til retten. Skønsmanden skal i den forbindelse begrunde sit krav og angive, hvordan honoraret fordeler sig i forhold til parternes spørgsmål. Hvis skønsmandens opgørelse af omkostningerne ved skønsforretningen afviger fra overslaget, skal skønsmanden redegøre for grunden hertil. Retten indhenter parternes bemærkninger til kravet og fastsætter herefter skønsmandens vederlag på baggrund af kravet, det tidligere overslag og parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Som tidligere nævnt foreslås det, at en overskridelse af fristen for afgivelse af skønserklæringen kan tillægges konsekvenser for skønsmandens honorar, medmindre forsinkelsen ikke kan bebrejdes skønsmanden.

Den endelige fordeling af omkostningerne ved syn og skøn fastsættes af retten i forbindelse med, at retten træffer afgørelse om sagens omkostninger, når sagen slutes.

2.9. Nyt syn og skøn

Retsplejerådet foreslår ikke ændringer af den gældende bestemmelse om afholdelse af nyt syn og skøn. Retsplejerådet finder således, at denne sikrer den fornødne mulighed

for afholdelse af nyt syn og skøn, hvor dette måtte være nødvendigt. Retsplejerådet er opmærksom på, at nyt syn og skøn anvendes meget sjældent i praksis, men finder ikke på nuværende tidspunkt anledning til at foreslå ændringer af bestemmelsen.

I forbindelse med de videre overvejelser i Retsplejerådet om brug af sagkyndige beviser og ensidigt indhentede erklæringer vil rådet dog overveje, om rådets forslag på dette område giver anledning til i den forbindelse at ændre eller supplere reglerne om nyt syn og skøn.

3. Retsplejerådets overvejelser om syn og skøn i straffesager

Retsplejerådet har i lyset af, hvor sjældent syn og skøn i praksis anvendes i straffesager, indledningsvis overvejet, om der fortsat er behov for at kunne anvende syn og skøn i straffesager.

Retsplejerådet finder, at det er relevant at bibeholde muligheden for syn og skøn i straffesager. Selvom syn og skøn ikke anvendes ofte i straffesager, er der tilfælde, hvor syn og skøn i en straffesag er en relevant mulighed at have i forhold til fremskaffelse af beviser. Det vil navnlig være, hvor straffesager vedrører særlige fagområder, hvor der kan være behov for at indhente ekspertviden. Her vil syn og skøn i nogle straffesager kunne være den bedste mulighed for at tilvejebringe de nødvendige oplysninger.

Retsplejerådet finder dog samtidig anledning til at understrege, at rådet ikke umiddelbart ser et behov for en videre anvendelse af syn og skøn i straffesager end i dag, hvor det anvendes meget sjældent, og rådets forslag har således ikke til formål at ændre den gældende praksis i forhold til brugen af syn og skøn i straffesager eller hyppigheden heraf. I forhold til anvendelsen af syn og skøn i straffesager tilsigtes således en videreførelse af den gældende praksis.

Retsplejerådet har dernæst overvejet, om reglerne om syn og skøn i straffesager fortsat skal være placeret i et kapitel sammen med reglerne om syn og skøn i civile sager, eller om de bør flyttes til retsplejelovens fjerde bog om strafferetsplejen.

I lyset af, at syn og skøn anvendes så sjældent i straffesager, og at dette også fremover forudsættes at være tilfældet, og idet reglerne i vidt omfang vil være ens for civile sager og straffesager, finder Retsplejerådet, at reglerne om syn og skøn i straffesager

fortsat bør være placeret i retsplejelovens kapitel 19. Retsplejerådet har fundet det lovteknisk mest enkelt at adskille reglerne om syn og skøn i civile sager fra reglerne om syn og skøn i straffesager. Retsplejerådet foreslår derfor en særskilt bestemmelse i kapitlet om syn og skøn i straffesager. Bestemmelsen fastsætter særlige regler for syn og skøn i straffesager, hvor der er behov for afvigelser i forhold til fremgangsmåden for syn og skøn i civile sager. Herudover tages der udtrykkeligt stilling til, hvilke af bestemmelserne om syn og skøn i civile sager som skal finde tilsvarende anvendelse i straffesager.

Retsplejerådet har i forlængelse heraf gennemgået de foreslåede regler om syn og skøn i civile sager og overvejet, hvilke der også kan finde anvendelse i straffesager.

Retsplejerådet finder, at dette i meget vidt omfang vil være tilfældet. For så vidt angår begæringen om syn og skøn, muligheden for at stille supplerende spørgsmål og afhjemlingen af skønsmanden finder Retsplejerådet dog, at der er behov for særlige regler i straffesager.

Retsplejerådet foreslår, at retten i en straffesag kan bestemme, at der skal afholdes syn og skøn efter begæring fra tiltalte eller anklagemyndigheden. Retsplejerådet finder ikke behov for, at de detaljerede regler om begæringens udformning, som foreslås i civile sager, herunder at denne skal indeholde en ramme for syn og skøn, finder anvendelse i straffesager. Det foreslås derfor, at tiltalte eller anklagemyndigheden i en straffesag skal indgive en begæring om syn og skøn til retten. Det forudsættes, at denne begæring indeholder de fornødne oplysninger for, at retten kan tage stilling til begæringen, herunder hvad der er genstanden for syn og skøn, og hvad der er formålet med forretningen.

Når retten i en straffesag har besluttet, at der skal afholdes syn og skøn vil der – som i en civil sag – skulle formuleres spørgsmål til skønsmanden. Retsplejerådet finder, at de foreslåede regler i civile sager, hvorefter hver af parterne kan stille de spørgsmål, de ønsker, som udgangspunkt også skal finde anvendelse i straffesager.

Med de foreslåede regler kan retten afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence, eller anmodningen om syn og skøn, eller som skønnes at være uden betydning for sagen. Retten kan endvidere afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsæt-

ter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

Disse muligheder for at afvise spørgsmål vurderes at være de relevante også i straffesager, men Retsplejerådet forudsætter, at retten i straffesager har en mere aktiv rolle i forbindelse med formuleringen af spørgsmålene, navnlig hvis der er uenighed mellem parterne om formuleringen af spørgsmålene. Det gælder både i forhold til at sikre, at alle relevante spørgsmål stilles, og at der ikke bliver stillet spørgsmål, som f.eks. forsøger at få skønsmanden til at tage stilling til skyldsspørgsmålet.

Retsplejerådet foreslår, at de foreslåede regler om udmeldelse af skøns mænd, overslag over pris og tid samt fastsættelse af en frist for skønmandens besvarelse skal finde tilsvarende anvendelse i straffesager.

Også de foreslåede regler om skønss forretningen og skønserklæringen skal efter Retsplejerådets opfattelse finde tilsvarende anvendelse i straffesager. Retsplejerådet finder ikke, at der er grund til at opretholde den eksisterende bestemmelse i retsplejelovens § 201, stk. 2, hvorefter besigtigelsen i straffesager som udgangspunkt foretages i et retsmøde. Retsplejerådet finder desuden, at skønsmanden altid i straffesager – som i civile sager – skal afgive en skriftlig skønserklæring. Erklæringen vil være omfattet af de almindelige regler i retsplejeloven om forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt.

I forhold til muligheden for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden efter, at skønserklæringen er afgivet, finder Retsplejerådet, at der er behov for en videre adgang til at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden i straffesager end i civile sager. Retsplejerådet finder således ikke, at adgangen til at stille supplerende spørgsmål i straffesager skal begrænses, som det foreslås i civile sager. Derimod foreslår Retsplejerådet, at der i straffesager som udgangspunkt skal kunne stilles supplerende spørgsmål, medmindre disse er åbenbart overflødige.

I forhold til skønsmandens fremmøde i retten foreslår Retsplejerådet, at skønsmanden i straffesager kan indkaldes til hovedforhandlingen med henblik på at redegøre for skønserklæringen og besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen.

De øvrige foreslåede regler om skønsmandens fremmøde i retten foreslås at finde tilsvarende anvendelse i straffesager.

De foreslåede bestemmelser om vederlaget til skønsmanden foreslås ligeledes at finde tilsvarende anvendelse i straffesager. Det gælder dog ikke de foreslåede regler om hæftelse for omkostningerne til syn og skøn i civile sager.

Retsplejerådet vurderer, at den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 201, stk. 4, om obduktionsforretninger er overflødig og foreslår derfor, at denne ikke videreføres.

Kapitel 6

Lovudkast med bemærkninger

1. Lovudkast

**Forslag
til
Lov om ændring af retsplejeloven
(Syn og skøn)**

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. ..., foretages følgende ændringer:

1. Kapitel 19 affattes således:

”Kapitel 19
Syn og skøn

§ 196. Parter i en borgerlig sag kan over for retten fremsætte begæring om optagelse af syn og skøn. En kopi af begæringen sendes samtidig til modparten.

Stk. 2. Af begæringen skal fremgå oplysninger om genstanden for syn og skøn og formålet med forretningen. Begæringen kan desuden være vedlagt spørgsmålene til skønsmanden.

Stk. 3. Retten træffer på baggrund af begæringen og en eventuel udtalelse fra modparten afgørelse om foretagelse af syn og skøn.

§ 197. Når retten har truffet afgørelse om foretagelse af syn og skøn i en borgerlig sag, skal den part, som har begæret syn og skøn, fremsende sine spørgsmål til skønsmanden til modparten og retten, hvis de ikke blev fremsendt sammen med begæringen om syn og skøn. Modparten skal herefter fremsende sine eventuelle spørgsmål til parten og retten. Der kan desuden fremsendes supplerende spørgsmål, når den anden parts spørgsmål er modtaget. Retten fastsætter en frist for parternes fremsendelse af spørgsmålene.

Stk. 2. Retten kan afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence eller rettens afgørelse om foretagelse af syn og skøn, eller som skønnes at væ-

re uden betydning for sagen, jf. § 341. Retten kan endvidere afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

§ 198. Når retten i en borgerlig sag har modtaget spørgsmålene fra parterne, tager retten skridt til at udpege en eller flere skønsmænd.

Stk. 2. Vil foretagelsen af syn og skøn medføre tilintetgørelse eller forandring af dets genstand, skal en del af genstanden så vidt muligt holdes uden for undersøgelsen. Hvis dette ikke er muligt, bør der udpeges mindst to skønsmænd.

Stk. 3. Enhver af parterne kan komme med forslag til skønsmænd til retten, men retten er ikke bundet heraf. Retten skal inden udpegningen meddele parterne, hvilke personer der agtes udpeget, og give dem adgang til at udtale sig om disse.

Stk. 4. Indsigelser, der ikke gøres gældende straks ved udpegningen, kan i borgerlige sager kun tages i betragtning, når parten oplyser, at han uden egen skyld har været ude af stand til at fremsætte dem tidligere. Den part, der vil fremsætte sådanne indsigelser, skal fremsætte sine indsigelser inden en uge efter udpegningen.

§ 199. Kun personer, der er uberygtede, kan udpeges til skønsmænd.

Stk. 2. Personer, der ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen efter § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, må ikke udpeges som skønsmænd, og de øvrige personer nævnt i § 60 må kun udpeges, når det ikke er muligt at finde andre lige så egnede skønsmænd.

§ 200. Retten kan bestemme, at en person, der har pligt til at vidne, også har pligt til at lade sig udpege som skønsmand.

§ 201. Inden udpegningen i en borgerlig sag sendes begæringen om syn og skøn samt spørgsmålene til den skønsmand, som påtænkes udpeget. Skønsmanden skal snarest meddele retten et overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og ved skønsmandens møde i retten. Skønsmanden anmodes samtidig om at meddele, hvornår skønserklæringen forventes at foreligge.

Stk. 2. Parterne skal have lejlighed til at udtale sig om de indhentede overslag over vederlag og tidspunkt for skønserklæringen, inden retten udpeger skønsmanden.

Stk. 3. Retten kan afvise at udpege en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid.

§ 202. Spørgsmålene sendes i en borgerlig sag til skønsmanden til besvarelse, og retten fastsætter i den forbindelse en frist for, hvornår skønserklæringen skal foreligge.

Stk. 2. Hvis fristen ikke overholdes, kan retten tilbagekalde udpegningen af skønsmanden og udpege en ny skønsmand.

§ 203. Skønsmanden giver i borgerlige sager parterne underretning om sted og tidspunkt for skønsforretningen.

Stk. 2. Klage over en skønsmands fremgangsmåde ved skønsforretningen fremsættes over for den ret, der har udpeget skønsmanden. Retten kan pålægge skønsmanden at omgøre eller supplere forretningen.

§ 204. Skønsmanden besvarer i en borgerlig sag spørgsmålene ved en skriftlig erklæring til retten. Er erklæringen mangelfuld, kan retten pålægge ham at omgøre eller supplere den i en yderligere skriftlig erklæring.

Stk. 2. Hvis erklæring afgives af to eller flere skønsmænd, skal hver enkelt mening fremgå af erklæringen, hvis der ikke er enighed, eller hvis skønsmændene repræsenterer forskellige fagområder.

Stk. 3. Domstolsstyrelsen fastsætter regler om, at der i forbindelse med syn og skøn skal anvendes særlige blanketter til spørgsmål og svar, og kan fastsætte regler om, at spørgsmål og svar skal fremsendes i et særligt format, herunder digitalt.

§ 205. Efter erklæringens afgivelse kan parterne i en borgerlig sag efter rettens bestemmelse stille supplerende spørgsmål til skønsmanden.

Stk. 2. Hvis en part ønsker at stille supplerende spørgsmål, skal disse fremsendes til retten og modparten inden en frist fastsat af retten. Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt de supplerende spørgsmål skal besvares skriftligt af skønsmanden ved en supplerede skønserklæring eller mundtligt af skønsmanden i et retsmøde, jf. § 206.

§ 206. Skønsmænd kan i en borgerlig sag indkaldes til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen.

Stk. 2. Er skønserklæringen afgivet af flere skønsmænd, som repræsenterer samme fagområde, møder som udgangspunkt én af skønsmændene i retten. Hvis der er meningsforskel, møder en skønsmand for hver af de meninger, hvori skønsmændene har delt sig. Skønsmændene udpeger selv den eller de, der skal give møde. Hvis erklæringen er afgivet af flere skønsmænd, som repræsenterer hver deres fagområde, møder som udgangspunkt en skønsmand for hvert fagområde.

Stk. 3. Afhøring af skønsmænd sker efter reglerne om afhøring af vidner. Skønsmændene kan dog som udgangspunkt overhøre hinandens og andre vidners afhøring, og retten kan give dem lov til at rådføre sig med hinanden, inden de svarer.

§ 207. Reglerne om vidner anvendes på skønsmænd med de lempelser, der følger af forholdets natur, hvis ikke reglerne i dette kapitel er til hinder herfor.

§ 208. Retten fastsætter i en borgerlig sag vederlaget til skønsmanden for forretningens udførelse og møde i retten samt godtgørelse for afholdte udlæg. Forinden afgørelsen indhentes parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Stk. 2. Ved fastsættelsen af vederlaget kan det indgå, om skønsmanden har overskredet den frist, som retten, jf. § 202, har fastsat for erklæringens afgivelse.

Stk. 3. Den part, som begærer syn og skøn, og partens rettergangsfuldmægtig hæfter for omkostningerne hertil. Modparten og dennes rettergangsfuldmægtig hæfter dog også for den del af omkostningerne, der kan henføres til besvarelsen af modpartens spørgsmål. Den part, som har ønsket skønsmanden indkaldt til hovedforhandlingen, hæfter for omkostningerne hertil. Retten kan bestemme, at parterne skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn.

§ 209. At syn og skøn har fundet sted, udelukker ikke fornyet syn eller skøn over samme genstand ved de samme eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, andre skønsmænd.

§ 210. I straffesager kan retten efter begæring fra tiltalte eller anklagemyndigheden bestemme, at der skal foretages syn og skøn.

Stk. 2. § 197, § 198, stk. 1-3, §§ 199-204, § 207, § 208, stk. 1, 1. og 2. pkt., og stk. 2, samt § 209 finder med de ændringer, der følger af forholdets natur, anvendelse i straffesager.

Stk. 3. Efter skønserklæringens afgivelse kan tiltalte og anklagemyndigheden stille supplerende spørgsmål til skønsmanden inden en frist fastsat af retten.

Stk. 4. Skønsmanden kan indkaldes til hovedforhandlingen i straffesagen for at gennemgå skønserklæringen og besvare spørgsmål i tilknytning hertil. § 206, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.

2. Bemærkninger til lovudkastet

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1 (Kapitel 19)

Det foreslås, at retsplejelovens kapitel om syn og skøn nyaffattes, selv om visse af de gældende regler videreføres. Der sker en samlet nyaffattelse af kapitlet for at sikre, at der er sammenhæng mellem bestemmelserne og med henblik på en sproglig modernisering af bestemmelserne.

Kapitel 19 om syn og skøn skal fortsat omfatte både borgerlige sager og straffesager. Nyaffattelsen indebærer dog, at bestemmelserne i §§ 196-209 er affattet med henblik på borgerlige sager, og at det herefter i § 210 udtrykkeligt præciseres, hvilke af de regler, der gælder for borgerlige sager, som også gælder for straffesager. Endvidere indeholder § 210 enkelte særlige bestemmelser for syn og skøn i straffesager.

Til § 196

Bestemmelsen vedrører en parts begæring om syn og skøn og rettens beslutning herom.

Det foreslås i *stk. 1*, at parterne som hidtil fremsætter en begæring om syn og skøn over for retten.

Normalt vil en begæring om syn og skøn fremkomme i forbindelse med det forberedende møde, jf. retsplejelovens § 353, men i nogle tilfælde vil en begæring fremkomme allerede i forbindelse med stævningen. En begæring om syn og skøn kan dog også fremsættes på et senere tidspunkt under forberedelsen. Det bør tilstræbes, at en begæring om syn og skøn fremkommer så tidligt som muligt under en sag.

I *stk. 2* fastsættes, hvad begæringen om syn og skøn skal indeholde. Det foreslås således, at der af begæringen skal fremgå oplysninger om genstanden for syn og skøn og formålet med forretningen.

Det indebærer, at en begæring om syn og skøn fremover skal være en kort anmodning til retten, som angiver, hvad der er den overordnede ramme for syn og skøn, herunder hvad genstanden for syn og skøn er, hvorfor der er behov for syn og skøn, og hvad det skal bevise. Den skal således som udgangspunkt alene angive den ramme inden for hvilken, spørgsmålene vil blive stillet. Rammen forudsættes at ligge inden for de påstande og anbringender, der er anført i sagen.

Begæringen kan dog også være vedlagt partens spørgsmål til skønsmanden. Dette vil f.eks. være relevant i tilfælde, hvor der skal stilles et begrænset antal spørgsmål til skønsmanden, og parten derfor allerede på tidspunkt for begæringen kan fremsende disse.

Stk. 3 vedrører rettens beslutning om syn og skøn. Det foreslås, at modparten skal have lejlighed til at udtale sig om begæringen, inden retten træffer afgørelse. På baggrund af begæringen og eventuelle bemærkninger fra modparten træffer retten herefter afgørelse om, hvorvidt der skal udmeldes syn og skøn i sagen.

Til § 197

Bestemmelsen omhandler spørgsmålene til skønsmanden.

Det foreslås i *stk. 1*, at retten, når den har truffet afgørelse om syn og skøn, fastsætter en frist for parten til at fremsende sine spørgsmål til skønsmanden til modparten og retten. Modparten skal herefter fremsende eventuelle supplerende spørgsmål til skønsmanden til den anden part og retten inden for en frist fastsat af retten.

Det forudsættes, at fristen for parten til at fremsende spørgsmålene som udgangspunkt sættes til 1-2 uger. Modpartens frist bør som udgangspunkt fastsættes til det samme, medmindre særlige forhold taler for en længere frist, herunder f.eks. modpartens mulighed for at forberede og stille sine spørgsmål.

Hvis den anden parts spørgsmål giver anledning til yderligere spørgsmål fra en part, skal parten hurtigst muligt give besked herom til retten, som herefter fastsætter en frist for fremsendelse af disse spørgsmål.

Det foreslås, at der skal være en friere adgang for parterne til at stille spørgsmål til skønsmanden, således at det i stedet overlades til retten efterfølgende at vurdere både spørgsmål og svar, herunder relevansen af spørgsmålene, som led i den almindelige bevisvurdering af den foreliggende tvist. Det betyder også, at parterne ikke skal være enige om spørgsmålene, og at parterne som udgangspunkt hver især kan stille de spørgsmål, de ønsker, inden for den ramme, som er angivet i begæringen om syn og skøn.

Det indebærer også, at parterne som udgangspunkt ikke kan gøre indsigelse over for hinandens spørgsmål, og dermed heller ikke kan anmode retten om at tage stilling til, om den anden part må stille et bestemt spørgsmål.

Det foreslås dog i *stk. 2*, at retten – eventuelt efter indsigelse fra en part – kan afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence eller afgørelsen om foretagelse af syn og skøn, eller som skønnes at være åbenbart overflødige, jf. retsplejelovens § 341, f.eks. fordi spørgsmålene falder uden for sagens påstande og anbringender. Endvidere kan retten afvise spørgsmål, som på utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

Det bemærkes, at der med den foreslåede bestemmelse i § 204, stk. 3, skal anvendes særlige blanketter til spørgsmålene til skønsmanden.

Til § 198

Bestemmelsen vedrører udpegningen af skøns mænd.

Det foreslås således i *stk. 1*, at det er retten, som foretager udpegningen. Retten kan udpege en eller flere skøns mænd. Det vil afhænge af forholdene i den konkrete sag, om der skal udpeges flere skøns mænd, herunder f.eks. at skønsforretningen vedrører spørgsmål, der angår forskellige fagområder. Herudover foreslås det i *stk. 2*, at den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 201, stk. 3, videreføres, således at der som udgangspunkt skal udpeges mindst to skøns mænd, hvis foretagelsen af syn og skøn vil medføre tilintetgørelse eller forandring af genstanden, og det ikke er muligt at holde en del af denne uden for undersøgelsen.

Efter *stk. 3* kan parterne komme med forslag til, hvem der skal udpeges, men retten er ikke bundet heraf. Retten skal inden udpegningen meddele parterne, hvem der agtes udpeget, og give parterne mulighed for at udtale sig herom.

Efter *stk. 4*, som er en videreførelse af retsplejelovens § 200, stk. 1, kan indsigelser, der ikke gøres gældende straks ved udpegningen kun tages i betragtning, når parten uden egen skyld ikke har kunnet fremsætte dem tidligere. Sådanne indsigelser skal fremsættes inden 1 uge efter udpegningen.

Til § 199

Med den foreslåede bestemmelse videreføres den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 197, stk. 1, således at kun personer, som er uberygtede, kan udpeges som skønsmænd, ligesom personer, som ville være udelukkede fra at handle som dommere i sagen efter retsplejelovens § 60, stk. 1, nr. 1 og 2, ikke må udpeges som skønsmænd. De øvrige personer nævnt i retsplejelovens § 60 må kun udpeges, når det ikke er muligt at finde andre.

Til § 200

Med bestemmelsen foreslås det, at retten kan bestemme, at en person, der er forpligtet til at vidne, også er forpligtet til at lade sig udpege som skønsmand. Det forudsættes, at der som udgangspunkt alene udpeges personer, som er villige til at lade sig udpege som skønsmand, og at der kun i særlige tilfælde, f.eks. hvor der er et begrænset antal egnede skønsmænd, udpeges personer, som ikke ønsker det.

Til § 201

Bestemmelsen vedrører skønsmandens overslag over omkostningerne ved forretningen samt tidspunktet for skønserklæringen.

Det foreslås således i *stk. 1*, at begæringen om syn og skøn og spørgsmålene inden udpegningen af en skønsmand sendes til den person, som overvejes udpeget, og at vedkommende anmodes om et overslag over de forventede omkostninger ved forretningens udførelse og møde i retten. Overslaget skal omfatte både skønsmandens honorar og eventuelle andre udgifter ved skønforretningen.

For at sikre, at skønsforretningen kan gennemføres inden rimelig tid, foreslås det desuden, at skønsmanden, inden vedkommende udpeges, anmodes om at meddele, hvornår skønserklæringen kan foreligge. Dermed har retten eller parterne mulighed for at modsætte sig, at der udpeges en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid.

Efter *stk. 2* skal parterne således have lejlighed til at udtale sig om de indhentede overslag vedrørende vederlag og tidspunkt for skønserklæringen, inden retten udpeger skønsmanden. Det foreslås i den forbindelse, at retten kan afvise at udpege en skønsmand, som ikke kan svare inden rimelig tid. I denne vurdering må også indgå muligheden for at finde andre ligeså kvalificerede skøns mænd, som kan svare på et tidligere tidspunkt.

Til § 202

Det foreslås i *stk. 1*, at retten, når den har udpeget skønsmanden, sender spørgsmålene til skønsmanden til besvarelse. Retten fastsætter i den forbindelse en frist for, hvornår besvarelsen, dvs. skønserklæringen, skal foreligge. Fristen fastsættes med udgangspunkt i skønsmandens overslag over tidspunktet for skønserklæringen, jf. § 201, *stk. 1*.

Det foreslås desuden med *stk. 2*, at der indføres en adgang til, at retten kan tilbagekalde udpegningen, hvis fristen overskrides, og dette kan bebrejdes skønsmanden. Retten udpeger herefter nye skøns mænd. Det vil bero på en konkret vurdering, om en overskridelse af fristen skal medføre, at udpegningen tilbagekaldes. I den forbindelse må bl.a. indgå årsagerne til fristoverskridelsen, længden af fristoverskridelsen og en afvejning af den forventede overskridelse over for den forsinkelse af sagen, som det vil medføre at finde en anden skønsmand.

Til § 203

Bestemmelsen angår skønsforretningen og viderefører de gældende bestemmelser i retsplejelovens § 203, *stk. 2* og *3*.

I *stk. 1* foreslås det således, at skønsmanden skal give parterne underretning om sted og tidspunkt for skønsforretningen.

Efter *stk. 2* kan klage over fremgangsmåden ved skønsforretningen fremsættes over for retten, og retten kan pålægge skønsmændene at omgøre eller supplere forretningen.

Til § 204

Bestemmelsen vedrører skønserklæringen.

Efter *stk. 1* skal skønsmanden besvare spørgsmålene ved en skriftlig erklæring til retten, og retten kan pålægge skønsmanden at omgøre eller supplere en mangelfuld erklæring.

Stk. 2 vedrører de tilfælde, hvor skønserklæringen afgives af to eller flere skønsmand. I disse tilfælde skal hver enkelt mening fremgå af erklæringen, hvis der ikke er enighed, eller hvis de vedrører forskellige fagområder.

Endelig foreslås det med *stk. 3*, at der indføres et krav om, at skønserklæringer skal udformes ved brug af en bestemt blanket, som udformes af Domstolsstyrelsen. Efter bestemmelsen skal Domstolsstyrelsen således fastsætte regler om, at der skal anvendes særlige blanketter til spørgsmål og svar, ligesom Domstolsstyrelsen vil kunne fastsætte regler om, at spørgsmål og svar skal fremsendes i et særligt format, herunder digitalt.

Det forudsættes, at blanketten udformes således, at parterne skal indføre spørgsmålene til skønsmanden i denne, og at der efter hvert spørgsmål skal være et felt til skønsmændens svar, således at skønsmanden herefter blot skal føre sine svar ind i dette felt. Blanketten skal desuden tage højde for, at der kan være forskel på længden af skønserklæringer, spørgsmål og svar. Blanketten skal endelig kunne udfyldes elektronisk.

Til § 205

Bestemmelsen regulerer muligheden for at stille supplerende spørgsmål, når skønserklæringen er afgivet.

Det foreslås i *stk. 1*, at parterne alene kan stille supplerende spørgsmål til skønsmanden efter rettens bestemmelse. Det er således retten, som afgør, om der må stilles supplerende spørgsmål, og det forudsættes, at der som det klare udgangspunkt kun kan stilles supplerende spørgsmål én gang. Dette bør normalt også gælde, hvis der under

anke er anledning til at stille (yderligere) supplerende spørgsmål til den skønsmand, der har afgivet skønserklæring til brug for byrettens behandling af sagen.

Efter *stk. 2* skal anmodning om at stille supplerende spørgsmål sendes til retten og modparten inden en frist fastsat af retten. Retten træffer herefter afgørelse om, hvorvidt der kan stilles supplerende spørgsmål. Hvis spørgsmålene tillades, bestemmer retten, om de skal besvares skriftligt af skønsmanden eller mundtligt i et retsmøde, jf. den foreslåede bestemmelse i § 206.

Hvis spørgsmålene skal besvares mundtligt i et retsmøde, sendes de under alle omstændigheder til skønsmanden, således at denne er bekendt med disse inden retsmødet og har mulighed for eventuelt at foretage supplerende undersøgelser mv.

Alt efter omfanget af de supplerende spørgsmål kan det være relevant at overveje et fornyet pris- og tidsoverslag, jf. den foreslåede bestemmelse i § 201.

Til § 206

Bestemmelsen angår skønsmandens fremmøde i retten.

Efter *stk. 1* kan skønsmændene således indkaldes til et retsmøde for at besvare spørgsmål i tilknytning til skønserklæringen, herunder supplerende spørgsmål, som er fremsendt efter § 205. Det forudsættes, at det konkret vurderes, om der er behov for at indkalde skønsmanden til retsmødet, og at dette dermed ikke nødvendigvis sker i alle tilfælde.

Stk. 2 fastsætter, hvem der skal møde i retten, hvis erklæringen er afgivet af flere skønsmænd. Hvis der er tale om flere skønsmænd, som repræsenterer samme fagområde, møder som udgangspunkt en af skønsmændene. Hvis der er meningsforskel, møder én skønsmand for hver af de meninger, hvori skønsmændene har delt sig.

Er der tale om flere skønsmænd, som repræsenterer hver deres fagområde, møder som udgangspunkt en skønsmand for hvert fagområde.

Efter *stk. 3* sker afhøring af skønsmænd efter reglerne om afhøring af vidner, men skønsmændene kan dog som udgangspunkt overhøre hinandens og andre vidners afhø-

ring, og retten kan give dem lov til at rådføre sig med hinanden, inden de svarer. Det kan samtidig betyde, at retten kan vælge at afhøre alle skønsmænd under et.

Til § 207

Efter bestemmelsen anvendes reglerne om vidner på skønsmænd med de lempelser, der følger af forholdets natur, hvis ikke reglerne i dette kapitel er til hinder herfor. Der er tale om en videreførelse af den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 209.

Til § 208

Bestemmelsen angår skønsmandens honorar.

Det foreslås i *stk. 1*, at det er retten, som fastsætter vederlaget til skønsmændene for forretningens udførelse og møde i retten samt godtgørelse for afholdte udlæg. Når skønsforretningen er afsluttet, skal skønsmanden fremsende sit honorarkrav til retten.

Det forudsættes, at skønsmanden begrundet sit honorarkrav og i den forbindelse angiver, hvordan kravet forholder sig til skønsmandens prisoverslag. Hvis skønsmandens opgørelse af omkostningerne ved skønsforretningen afviger fra overslaget, skal skønsmanden således over for retten redegøre for grunden hertil.

Det forudsættes endvidere, at skønsmanden redegør for, hvordan honorarkravet fordeles sig i forhold til parternes spørgsmål.

Retten indhenter parternes bemærkninger til kravet og fastsætter herefter skønsmandens vederlag på baggrund af kravet, det tidligere overslag og parternes bemærkninger. Retten træffer samtidig afgørelse om den foreløbige fordeling af vederlaget mellem parterne.

Det kan efter *stk. 2* indgå, om den frist, som er fastsat for erklæringens afgivelse, jf. den foreslåede bestemmelse i § 202, er overskredet. Hvis tidsfristen overskrides, skal skønsmanden redegøre for, hvad dette skyldes, og det forudsættes, at retten tillægger en overskridelse af fristen konsekvenser for skønsmandens honorar, medmindre forsinkelsen ikke kan bebrejdes skønsmanden.

Det foreslås i *stk. 3*, at den part, som begærer syn og skøn, hæfter for omkostningerne hertil. Det foreslås desuden, at der indsættes en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter partens rettergangsfuldmægtig også hæfter. I lyset af den friere adgang til at stille spørgsmål også fra modpartens side foreslås det samtidig, at modparten og dennes rettergangsfuldmægtig også skal hæfte for den del af omkostningerne, der kan henføres til besvarelsen af de spørgsmål, som denne har ønsket at stille.

Retten kan bestemme, at parterne skal stille sikkerhed for omkostningerne ved syn og skøn. Det gælder også, når parterne er repræsenteret af advokat.

Honorar for skønsmandens deltagelse i hovedforhandlingen fastsættes af retten i forbindelse med skønsmandens fremmøde. Den part, der har ønsket skønsmanden afhørt under hovedforhandlingen, hæfter for omkostningerne hertil.

Den endelige fordeling mellem sagens parter af udgifterne til syn og skøn og eventuel afhjæmning fastsættes af retten som led i rettens samlede sagsomkostningsafgørelse, jf. reglerne i retsplejelovens kapitel 30.

Til § 209

Bestemmelsen angår muligheden for nyt syn og skøn.

Med bestemmelsen videreføres den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 210, hvorefter det, at syn og skøn har fundet sted, ikke udelukker fornyet syn og skøn over samme genstand ved de samme skønsmænd eller, når retten finder det hensigtsmæssigt, ved andre skønsmænd.

Til § 210

Bestemmelsen vedrører syn og skøn i straffesager.

Efter *stk. 1* kan retten i straffesager efter begæring fra tiltalte eller anklagemyndigheden bestemme, at der skal foretages syn og skøn. Begæringen forudsættes at indeholde de oplysninger, som er nødvendige for, at retten kan tage stilling til begæringen, herunder hvad der er genstanden for syn og skøn, og hvad der er formålet med forretningen.

Stk. 2 fastsætter, i hvilket omfang de øvrige regler i kapitel 19 også finder anvendelse i straffesager. Det drejer sig om § 197, § 198, stk. 1-3, §§ 199-204, § 207, § 208, stk. 1, 1. og 2. pkt., og 2, samt § 209.

Det bemærkes for en god ordens skyld, at §§ 199, 200, 207 og 209 allerede efter deres ordlyd og placering finder anvendelse i både civile sager og straffesager, men for at undgå fortolkningstvivl er de nævnt direkte i bestemmelsen.

I forhold til formuleringen af spørgsmålene gælder således de samme regler som i civile sager, jf. den foreslåede § 197. Det betyder, at retten kan afvise spørgsmål, som ligger uden for skønsmandens faglige kompetence, eller anmodningen om syn og skøn, eller som skønnes at være uden betydning for sagen. Retten kan endvidere afvise spørgsmål, som på en utilbørlig måde forsøger at lede skønsmanden i en bestemt retning, eller som forudsætter, at skønsmanden tager stilling til spørgsmål, som det er op til retten at tage stilling til.

Disse muligheder for at afvise spørgsmål er de relevante også i straffesager, men det forudsættes, at retten i straffesager har en mere aktiv rolle i forbindelse med formuleringen af spørgsmålene, navnlig hvis der er uenighed mellem parterne om formuleringen af spørgsmålene. Det gælder både i forhold til at sikre, at alle relevante spørgsmål stilles, og at der ikke bliver stillet spørgsmål, som f.eks. forsøger at få skønsmanden til at tage stilling til skyldsspørgsmålet.

Stk. 3 vedrører muligheden for at stille supplerende spørgsmål til skønsmanden i straffesager. Der forudsættes her at være en videre adgang til at stille supplerende spørgsmål end i civile sager. Udgangspunktet er således, at der kan stilles supplerende spørgsmål, medmindre disse er åbenbart overflødige. De supplerende spørgsmål skal stilles inden en frist fastsat af retten.

Stk. 4 vedrører skønsmandens fremmøde i retten. Det forudsættes, at skønsmanden i straffesager kan indkaldes til hovedforhandlingen med henblik på at redegøre for skønserklæringen og besvare spørgsmål i tilknytning hertil.

